

ERKEN CUMHURİYET DÖNEMİ'NDE AVRUPA'DA DEVLET BURSUyla EĞİTİM ALAN BİLİM İNSANLARININ TÜRK ARKEOLOJİSİ'NE KATKILARI

Hülya KÖKMEN SEYİRCİ*

Öz

Paleolitik Dönem'den itibaren birçok medeniyete ait kalıntıları bünyesinde barındıran Anadolu, tüm insanlığın ortak mirası olarak kabul edilen eserlere ev sahipliği yapmaktadır. Sahip olduğu bu değerler, tarihe ve arkeolojiye meraklı Avrupalı seyyah, gezgin ve araştırmacıların gözlerini ve ellerini Anadolu topraklarına çevirmesine neden olmuştur. 19. yüzyılda öncelikle yabancı bilim heyetleri tarafından planlı ve düzenli kazılar yapılmaya başlanmıştır. Bu dönemde Osmanlı yöneticileri Batı'da yaşanan gelişmelerin gerisinde kalmamak adına yurtdışına, daha çok da Fransa'ya, belirli alanlarda eğitim alması için öğrenci göndermeye başlamıştır, ancak arkeoloji bu alanlardan biri değildir. Cumhuriyet'in ilanıyla birlikte yetişmiş insan açığını hızla kapatmak için yurtdışına çok daha fazla öğrenci gönderilmiş ve hatta bu uygulama için özel kanun çıkarılmıştır. Cumhuriyet'in ilanından sonra Mustafa Kemal, zengin kültürel mirasa sahip olan ülkemizde arkeoloji bilimine gerekli önemin verilmediğini görmüş eserlerin toplanması, kazı ve müze sayısının artırılması için çeşitli talimatlar vermiş ve arkeoloji, eskiçağ tarihi, sanat tarihi, Hititoloji alanında da ivedilikle yurtdışına öğrenci gönderilmesini sağlamıştır. Bu çalışmada, Erken Cumhuriyet Dönemi'nde devlet bursu ile yurtdışında eğitim alarak yurda dönen, ülkemiz taşınır ve taşınmaz kültürel mirasının araştırılmasına büyük emek veren Türk bilim insanları ve arkeoloji bilimine katkıları sunulmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Türkiye Arkeolojisi, Erken Cumhuriyet Dönemi, Türkiye Cumhuriyeti Tarihi.

CONTRIBUTIONS TO TURKISH ARCHAEOLOGY BY SCHOLARS STUDYING IN EUROPE WITH STATE SCHOLARSHIPS IN THE EARLY REPUBLICAN PERIOD

Abstract

Anatolia, which embodies the remains of many civilisations since the Palaeolithic Period, has been hosting the works that are considered as the common heritage of mankind. These historical and archaeological treasures led European voyagers, travelers and researchers to turn their eyes and hands to the lands of

* Dr. Öğr. Üyesi, Akdeniz Üniversitesi Manavgat Turizm Fakültesi Turizm Rehberliği Bölümü, hulyakokmen@akdeniz.edu.tr, <https://orcid.org/my-orcid?orcid=0000-0002-4344-3966>.

Anatolia. In the 19th century, planned and regular excavations started to be carried out by foreign scientific teams. During this period, Ottoman administrators started to send students abroad, mostly to France, to receive education in selected disciplines in order not to fall behind the developments in the West. However, archaeology was not one of these disciplines. With the declaration of the Republic, more and more students were sent abroad in order to overcome the deficiency of trained people and even a special law was enacted for this practice. After the declaration of the Republic, Mustafa Kemal observed that the discipline of archaeology was not given the required importance in Türkiye, where a rich cultural heritage existed, and he gave various instructions to collect archaeological works and to increase the number of excavations and museums. He also ensured that students were urgently sent abroad in the fields of archaeology, ancient history, art history and Hittitology. This study aimed to present the Turkish scholars who returned home after studying in abroad with state scholarships in the Early Republican Period and made great contributions to the research of the movable and immovable cultural heritage of our country and their contributions to the science of archaeology.

Keywords: *Archaeology of Türkiye, Early Republican Period, History of the Republic of Türkiye.*

Giriş

Arkeolojiyi insan elinden çıkmış, her türlü somut veriyi inceleyerek, geçmişte yaşamış insanların sosyal, toplumsal ve kültürel yapılarını, araştıran, belgeleyen, değişim ve dönüşümlerini yorumlamaya çalışan bir bilim dalı olarak tanımlayabiliriz. Antikçağ uygarlıkları ve bu uygarlıklara ait kültürel miras öğelerine olan ilgi ne zaman başladı sorusu aslında henüz kesin olarak yanıtlanamamıştır. Ancak geçmişte yaşamış insanlara ait kalıntılar insanoğlunun hep ilgi duyduğu ve merak ettiği bir alan olmuştur. Bilinen en erken eser toplama, kazı yapma ve geçmişten kalan eserleri koruma/onarma girişimi MÖ 6. yüzyılın ikinci yarısında Babil Kralı Nabonidus ve kızı tarafından gerçekleştirilmiştir ki biriktirilen bu eserler dünyanın ilk müzesi olarak nitelendirilmiştir (Wooley, 1950, ss. 152-154). Nabonidus'tan sonra da yaşadıkları toplum üzerinde söz sahibi olan insanların geçmişten kalan eserlere olan ilgileri, Antik Çağ boyunca gerek yazılı gerekse fiili olarak, daha çok dinsel anlamda da olsa, kesintisiz bir şekilde devam etmiştir (Erder, 1971, s. 24; Trigger, 1989, s. 44; Tekin, 2017, s. 20; Bahrani, Çelik ve Erdem, 2022, s. 24).

Avrupa'da Antik Çağ uygarlıklarına ve onlardan günümüze ulaşan somut kültürel miras öğelerine ilgi 15. ve 16. yy'da başlamıştır. Rönesans'ın etkisiyle sanat, kültür, edebiyat gibi alanlar üzerine olan düşüncelerin değişmesi özellikle belirli bir sınıfın -papa/kilise yöneticileri- koleksiyonlar oluşturmasına, antik kaynaklara, Yunan ve Roma Dönemi'ne ait eserlere ilginin artmasına neden olmuştur (Grafton, 2004; Shaw, 2004; Davenne ve Fleurent, 2012; Bulduk, 2018, s. 164; von Schlosser, 2021; Bahrani vd., 2022, s. 24). Rönesans Dönemi'nde papaların önderliğinde Antik Roma

geleneklerinin devamı niteliğinde sayabileceğimiz zafer alayları, şöenler ve drama oyunları organize edilmiştir. Ayrıca aynı dönemde Roma'da kazılar yapılmış ve tarihi eserler gün yüzüne çıkarılmıştır. Dönemin ünlü sanatçılarından Raffaello Sanzio da Urbino, papanın görevlendirmesiyle açığa çıkan eserleri belgelemeye çalışmış, dolayısıyla da sanat tarihi ve arkeolojinin kurallarını belirlemeye başlamıştır (Burckhart, 2010, s. 281-427). Rönesans Dönemi'nden sonra arkeolojik eserlere artan bu ilgi, antik eser meraklılarının farklı coğrafyaları keşfetme, oradaki eserleri görme ve zamanla elde etme arzusuna dönüşmüştür. Özellikle Avrupalı seyyahlar öncelikle Yunan ve Roma Dönemi'ne ev sahipliği yapan coğrafyalara yönlerini çevirmişlerdir (Hanılçe, 2021, ss. 273-293; Bahrani vd., 2022, s. 24; Erten, 2023, ss. 22-26). Aydınlanma Çağı'yla birlikte Batı uygarlığının kökenini Antik Yunan ve Roma'da arayan Avrupalı seçkinlerin Yakın Doğu coğrafyasına ilgileri başlamıştır (Bahrani vd., 2022, ss. 26-30).

Kronolojik olarak bakıldığında Paleolitik Dönem'den itibaren birçok medeniyete ev sahipliği yapan Anadolu da bu ilgiden nasibini almıştır (Celkan, 1989; Kılınç, 2020; Ülgen ve Çaylı, 2020). Seyyahlar sadece antik kentleri ziyaret edip onlarla ilgili bilgiler toplamamış, jeolojik, demografik, kültürel ve tarihi yönleriyle de ilgilenmiş, kayıt altına aldıkları anılarını, gözlemlerini, deneyimlerini, gezi notlarını, çizimlerini ülkelerine döndükten sonra seyahatname ya da bilimsel kitap halinde yayımlamışlardır. Öyle ki bu eserler bugün arkeolog ve eskiçağ tarihçileri için temel başvuru kaynaklarıdır. Böylelikle Anadolu'nun sahip olduğu köklü tarih ve kültürel miras da kayıt altına alınmaya başlanmıştır. 17. yüzyıldan itibaren Doğu'ya seyahat eden Avrupalı gezgin, araştırmacı, arkeolog vb. için ülkelerinde kurulan ve ulusal kimliklerinin birer yansıması olan müzeleri Yunan ve Roma Dönemi'ne ait eserlerle doldurmak bir misyon, ulusal hatta kutsal bir görev halini almıştır (Bahrani vd., 2022, s. 30).

19. yüzyılın başlarında Osmanlı İmparatorluğu'nun egemenliğinde yer alan topraklardan birçok eser elçiler, konsoloslar ve tüccarlar aracılığıyla yurtdışına kaçırılmaya çoktan başlanmıştır. 17. yüzyıldan itibaren Avrupalılar başta Atina olmak üzere, birçok antik kentten eser toplamaya hatta alenen yağmalamaya girişmişlerdir (Shaw, 2004, s. 78; Eldem, 2022, ss. 243-281). Bu eserler Avrupalı koleksiyonerler tarafından talep görmekte ve bu eski eser ticaretini teşvik etmektedir (Erten, 2023, ss. 24-26). Anadolu'dan, Assos, Athena Tapınağı kabartmalarının bir kısmı (1838) Fransa'ya bir kısmı da Amerika'ya kaçırılmış, Menderes Magnesiası Artemis Tapınağı frizlerinin büyük bir bölümü Ch. Texier (1802-1871) tarafından Paris'e (Kökdemir, 2015, ss. 98-109), Ksanthos ve Likya Bölgesi'nden ele geçen eserler (1799-1860) ise Ch. Fellows ve ekibi tarafından British Museum'a taşınmıştır. Halikarnassos Mausoleumu'na ait çok sayıda eser (1846), Knidos'taki Demeter Tapınağı'na ait buluntular (Doksanaltı, 2015, ss. 93-97) ve Didyma'dan Brankhidler İngiltere'ye götürülmüştür. Fransız A. Salzman Rhodos Adası'ndaki Kamiros Antik Kenti'nden çıkan eserleri, J. T. Wood

Ephesos'tan birçok eseri (Muss, 2015, ss. 56-61), R.P. Pullan ise Priene'de yaptığı kazılardan elde ettiği eserleri İngiltere ve Viyana'ya götürmeye devam etmişlerdir. C. Humann, Bergama Zeus Altarı'nı keşfedip kazdıktan sonra (1869-1878) yapının tamamını Almanya'ya kaçırmıştır (Hitzel, 2015, s. 36). Osmanlı Devleti topraklarına artan bu ilgi, Osmanlı yöneticilerinin gözünden kaçmamış, 19. yüzyılla birlikte egemenliği altında yer alan topraklarda bulunan eserlere zarar verilmesini ve yurtdışına çıkarılmasını engellemek, kaçak kazıların önüne geçebilmek için bir takım tedbirler alma yoluna gitmişlerdir.

Tanzimat Fermanı'nın (1839) ilanıyla başlayan modernleşme ve Batılılaşma yönündeki reformlar kültürel miras bilincinin oluşmasını sağlayacak ortamı da hazırlamıştır. Bu bağlamda Osmanlı yöneticileri, imparatorluk sınırları içerisinde yer alan eski eserleri korumak, toprakları içerisinde gerek yabancılar gerekse yerli halk tarafından yapılan tahribatın önüne geçmek için, ilk müzeleri kurma yoluna gitmişlerdir (Hitzel, 2015, ss. 36-37; Shaw, 2004, s. 87; Çelik, 2022, ss. 379-409; Shaw, 2022, ss. 359-377). Ahmet Fethi Paşa 19. yüzyılın ortalarında çini sanatının yaşaması için girişimlerde bulunmuş aynı zamanda Tophane ve çevresindeki silahlar ile çeşitli alanlardan getirilmiş eski eserlerin Aya İrini Kilisesi'ne yerleştirilmesi ve tasnifi konusuyla bizzat ilgilenmiştir. 1846 yılında Aya İrini Kilisesi'nde silahların sergilendiği alana Mecma-i Esliha-i Atıka ve arkeolojik malzemelerin sergilendiği alana ise Mecma-i Âsâr-ı Atıka adı verilmiştir. Osmanlı İmparatorluğu'nda o tarihe kadar medreselerde, camilerde, kütüphanelerde ya da saraylarda duran tarihi eserler böylelikle ilk defa belirli bir alanda sergilenmek amacıyla toplanmaya başlanmış ve ilk arkeoloji müzesinin kurulması için öncü olmuştur. Ayrıca Ahmet Fethi Paşa imparatorluk toprakları içinde yer alan tüm taşınabilir kültürel miras öğelerinin İstanbul'a nakledilmesi için emir vermiştir (Öz, 1949, ss. 6-9; Çal 2009, ss. 322-323; Hitzel, 2015, s. 37; Kutlu-Dilbaz, 2016, s. 90; Önge, 2018, s. 10; Sunay, 2020, ss. 749-750, dn. 17; Bahrani vd., 2022, s. 21).

1840 yılından itibaren Osmanlı topraklarına gelerek kazı yapan Avrupalılara buldukları iki eserden birini Osmanlı Devleti'ne bırakmaları koşulu getirilmiştir (Karaduman, 2004, s. 73; Çal, 2009, s. 317). 1869 yılında Aya İrini Kilisesi'nde toplanan eski eserlerin sergilendiği alanın adı "Müze-i Hümayun" olarak değiştirilmiş, ayrıca Osmanlı Devleti'nin kültürel miras alanındaki ilk yasal düzenlemesi olan "Asar-ı Atıka Nizamnamesi" çıkarılmıştır (Çal, 1997, s. 392; Karaduman, 2004, ss. 73-104; Çal, 2009, ss. 317-318; Kutlu-Dilbaz, 2016, s. 90; Bahrani vd., 2022, s. 21; Eldem, 2022, ss. 243-281). Böylelikle taşınabilir kültürel miras öğelerinin yurt dışına çıkarılmasının önüne geçilmeye çalışılmış, akabinde 1874 yılında aynı isimle çıkarılan nizamnamede Osmanlı topraklarında yapılan kazılardan çıkarılan eserlerin en fazla üçte birinin yurtdışına çıkarılmasına izin verilmiştir (Çal, 1997, s. 392; Karaduman, 2004, s. 81, dn. 23; Çal 2009, s. 318; Kutlu-Dilbaz, 2016, s. 90; Önge, 2018, s. 11). Ancak kanun uygulamada başarısız olmuş,

yabancıların yaptıkları kazılardan elde ettikleri eserleri yurtdışına çıkarmalarını daha da kolaylaştırmıştır (Çal, 1997, s. 392; Bahrani vd., 2022, s. 45). İstanbul'un kent planlamasında Bizans ve Roma Dönemi kent dokusunun ortaya çıkarılması, Ayasofya'da gerçekleştirilen restorasyon çalışmalarıyla anıtın ihtişamının Avrupa'ya duyurulması, Osmanlıların bizzat yaptıkları kazı çalışmaları, arkeolojinin edebiyat ve resim eserlerine de konu olması, Batı'da yaşanan gelişmelere ayak uydurmaya çalışan Osmanlı yöneticilerinin sadece müzecilikte değil, farklı alanlarda da köklerinin derinliklerini yansıtmak için çaba sarf ettiklerinin göstergeleridir (Bahrani vd., 2022, ss. 39-40).

Osman Hamdi Bey'in 1881 yılında Müze-i Hümayun'un müdürlüğüne atanması Osmanlı müzeciliği ve arkeolojisi açısından önemli bir dönüm noktasıdır (Cezar, 1971). 1884 yılında üçüncü kez yayımlanan (Cezar, 1971; Çal, 1997, s. 393; Eldem, 2010, s. 58) nizamnameyle eserlerin yurtdışına çıkarılması tamamen yasaklanmış, Osmanlı Dönemi'nin son nizamnamesi ise 1906 yılında çıkarılmış ve Cumhuriyet'in ilanından sonra da kullanılmaya devam edilmiş, 1921 yılında yeni bir eski eser yasası çıkarılmak istenirse de başarılı olunamamış, 1973 yılına kadar kullanımda kalmıştır (Önge, 2018, s. 12). Bu süreç Osmanlı yöneticilerinin topraklarındaki eserleri korumak için bir takım önlemler almaya çalıştığının göstergesidir. 19. yüzyılın ikinci yarısında Osmanlı coğrafyasında arkeoloji ve müzecilik alanında yaşanan gelişmeler modernleşme, Batı'ya ayak uydurma ve imparatorluk müzesindeki eser çeşitliliğini artırma çabalarının bir sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır (Bahrani, 2022, ss. 113-137). Yine de tüm bu gelişmeler Osmanlı yöneticilerinde evrensel manada bir kültürel miras bilinci oluştuğu sonucuna varmak yerine Ahmet Fethi Paşa ve Osman Hamdi Bey gibi bazı Osmanlı aydınlarının kişisel çabaları olarak yorumlamak daha gerçekçi bir tespit olacaktır.

1. MİLLİ MÜCADELE VE CUMHURİYET DÖNEMİ'NDE TÜRK ARKEOLOJİSİ

Osmanlı hükümetinin 19. yüzyılın ikinci yarısında Batılılaşmanın bir gereği olarak başlattığı eski eserlerin korunmasına (Özdoğan, 2002, s. 112) yönelik girişimler yeterince başarılı olamamıştır. Ancak yine de Türkiye'de arkeolojinin başlangıcı, modern Türkiye'nin fikirsel temelleriyle aynı kaynaktan beslenmiştir (Özdoğan, 2002, s. 112; Ergin, 2010, ss. 23-47). Cumhuriyet'in kuruluş sürecinde milli birliği ve bütünlüğü sağlayabilmek için arkeoloji bilimine diğer uluslarda olduğu gibi politik bir boyut kazandırılmıştır (Jockey, 2022, ss. 205-221). Arkeoloji ve kültürel miras ile ilgili diğer alanların, eskiçağ tarihi, filoloji, sanat tarihi, antropoloji, etnoloji vb., gelişmesi ve müzelerin çağdaş standartlara ulaşması için yapılan çalışmalar Cumhuriyet'in ilan edilmesiyle birlikte ivme kazanmış ve bilimsel temeller üzerine oturtulması amaçlanmıştır.

Mütareke Dönemi'nde eski eserlerin yağmalanmaya devam edildiği görülmektedir (Erten, 2023, ss. 28-29). Ancak Milli Mücadele sırasında taşınır-taşınmaz kültürel miras kalıntılarının korunması için komisyonlar kurulmuş, müzecilik ve Türk arkeolojisi ile ilgili çeşitli yasalar çıkarılmış, düzenlemeler yapılmıştır. Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin kurulmasının ardından 1920 yılında Maarif vekilliğine getirilen Rıza Nur Bey, Türkiye Büyük Millet Meclisi'ndeki konuşmasında, sınırlı bütçe ve imkanlara rağmen, tarihi eserlerin korunacağını ve edebi eserlerin uzmanlar tarafından yazdırılacağını belirtmiştir (Gerçek, 1999, ss. 137-138). Hemen akabinde *Maarif Vekaleti*'ne bağlı *Türk Asar-ı Atika Müdürlüğü* kurulmuş, 1921 yılında ise ismi *Hars* (kültür) *Müdürlüğü* olarak değiştirilmiştir (Madran, 1997, s. 63; Yücel, 1999, s. 67). Hars müdürlüğünün başında yer alan M. Galip Bey, Anadolu'nun çeşitli illerinde açılan müzelerdeki eserlerin sergilenmesi, tasnif edilmesi, koruma altına alınması için çalışmalar gerçekleştirmiştir (Yücel, 1999, s. 67; Çetin, 2007, s. 117). 1921 yılında Anadolu'nun merkezinde, Ankara'da bir müze kurma girişiminde bulunulmuş, şu an Türkiye Cumhuriyeti'nin en önemli eserlerine ev sahipliği yapan *Anadolu Medeniyetleri Müzesi*'nin temelleri atılmıştır (Koşay, 1979; Çetin, 2007, s. 117). M. Galip Bey, 1922 Ekim ayında on maddelik bir genelge hazırlayarak her ilde yer alan taşınır/taşınmaz kültürel miras öğelerinin envanterinin hazırlanmasını istemiştir (Madran, 1997, s. 63, s. 71; Gerçek, 1999, s. 140). 1922 Kasım ayındaysa *Müzeler ve Asar-ı Atika Hakkında Talimat* başlıklı bir talimatname Maarif vekili İsmail Sefa Bey tarafından hazırlanmış, müzeciliğin ve eski eserleri korumanın temel ilkeleri belirlenmiş, müzelerde kütüphanelerin kurulması istenmiştir. Talimatname arkeolojik eserlerle birlikte etnografik eserlerin toplanması, kayıt altına alınması ve yeni müzelerin kurulması gibi kararları içermektedir (Seyirci, 1981, s. 14; Madran, 1997, s. 63, s. 71; Özdoğan, 2011, s. 135). Talimatnamede kazı, araştırma, sondaj yapma hakkı Hars Müdürlüğü'ne ait olup *Asar-ı Atika Nizamnamesi* ve *Muhafaza-i Abidat Nizamnamesi*'ne göre yapılacaktır (Madran, 1997, ss. 62-63). Bu Türk arkeolojisinin gelişmesi için atılmış önemli adımlardan biridir (Seyirci, 1981, s. 14). Bu ilk yasal düzenlemelerin ardından Cumhuriyet'in ilanından sonra da yasal düzenlemelere devam edilmiştir. Mustafa Kemal 1923 yılı mart ayında meclisin açılış konuşmasında kültür ve sanat konularına ne kadar önem verdiğini dile getirmiştir (Gerçek, 1999, s. 144). 1923 yılının temmuz ayında daha henüz cumhuriyet ilan edilmeden eğitim sorunlarını çözmek üzere *Heyeti İlmîye* adı altında Cumhuriyet Dönemi'nin ilk bilim kurulu oluşturulmuş, kurul Ankara'da milli müze ve etnografya müzesinin kurulması, Asar-ı Attika Nizamnamesi ile ilgili düzenlemelerin yapılması ve okul müzelerinin oluşması gibi kararlar almıştır (Madran, 1997, s. 63; Gerçek, 1999, ss. 144-145; Çetin 2007, s. 118; Özdoğan, 2011, s. 132). Aynı yıl eylül ayında hükümet ülkenin uygun yerlerinde eski eserlerin toplanarak, milli müzelerin açılması için karar almıştır (Çetin, 2007, s. 118 dn. 10).

Osmanlı Dönemi'nde Batılılaşma ve çağdaşlaşma adına gerçekleştirilen adımlara Milli Mücadele ve Erken Cumhuriyet Dönemi'nde de Mustafa Kemal'in yön verdiği kültür, arkeoloji ve müzecilikle ilgili çalışmalarla devam edildiği, ülkemizde eğitim ve kültür alanında oldukça önemli mesafe katedildiği görülmektedir. Savaş sonrasında ulus bilincinin oturtulabilmesi için tarih ve arkeoloji bilimlerinin kurumsallaşması ve bu alanlara ağırlık verilmesi gerekliliği ortaya çıkmıştır (Özgünel, 1986, ss. 896-897).

Cumhuriyet'in ilanından sonra 3 Mart 1924 tarihinde başbakanlık bünyesinde *Vakıflar Genel Müdürlüğü*, Türk-İslam eserlerinin bakım ve onarımından sorumlu kurum olarak kurulmuştur (Gerçek, 1999, s. 147). 3 Nisan 1924'te bakanlar kurulu kararıyla *Topkapı Sarayı*'nın bir müze haline dönüştürülmesi kararı verilmiş ve yurtdışından uzmanlar getirilerek eserler tasnif edilmiş, onarılmış, bakımları yapılmış, sarayın da onarım ve bakımları yapılarak 9 Ekim 1924 yılında açılışı gerçekleştirilmiştir. Daha sonra *Topkapı Sarayı Müzesi*, *Milli Saraylar Müdürlüğü*'ne bağlanmıştır (Gerçek, 1999, ss. 147-148; Yücel 2009, ss. 15-20). Ankara Etnografya Müzesi'nin açılması için Milli Mücadele yıllarında girişimlerde bulunulmuş ancak 1930 yılında açılabilmiştir. Müzenin müdürlüğüne H.Z. Koşay atanmış, 1931 yılında *Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü*'nün başına geçmiş birçok kazıda bizzat görev almış, daha sonraki yıllarda da önemli görevlerde bulunmuştur. Alishar, Boğazköy, Alacahöyük kazılarında çıkan eserler de Etnografya Müzesi'nde sergilenmiştir (Özgünel, 1986, s. 902; Bezci, 2021).

1930 yılında ören yerlerine yaptığı ziyaretler sırasında -bu gezinin üç aydan fazla sürdüğü bilinmekte- karşılaştığı eserlere hayran olan Mustafa Kemal Atatürk, Afet İnan'ı Konya'ya çağırarak görüşlerini almıştır. Bunun akabinde İsmet İnönü'ye bir telgraf çekmiş, arkeolojik eserler ve Anadolu-Selçuklu Dönemi'ne ait eserlerin korunmasının uzmanlar tarafından yapılmasını talep etmiştir (Madran, 1997, s. 69; Başgelen, 2011, s. 25; Özgünel, 1986, ss. 899-900). 1931 yılında bakanlar kurulu kararı ile bir komisyon oluşturulmuş, anıtların bakım ve onarımlarından sorumlu kurumların yeterli bütçeye sahip olmamaları, bütçeleri olsa bile eserlerin ihmal edildiği, bazı kurumların antik kalıntıların önemi ve korunması hakkında fazla bilgi sahibi olmadıkları için yol açmak gibi bazı imar faaliyetleri sırasında antik kalıntılara zarar verdikleri tespit edilmiştir (Madran, 1997, s. 70; Özdoğan, 2011, s. 134). Komisyon bu durumun iyileştirilmesi için bir takım önerilerde bulunmuş ve bir iş programı hazırlamıştır (Madran, 1997, ss. 70-71).

1931 yılında Türk Tarih Kurumu, 1934 yılında İstanbul Üniversitesi'ne bağlı Türk Arkeoloji Enstitüsü (Belli, 2000, s. IX), 1935 yılında Ankara'da Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi arkeoloji alanında araştırmaların yapılması ve bu alanda eğitimin sürekliliğinin sağlanması için önemli kurumlar olarak karşımıza çıkmaktadır (Özgünel, 1986, s. 900). Bu gelişmeler Cumhuriyet'in ilk on yılı boyunca arkeoloji, tarih ve müzecilikle ilgili konularda oldukça

özverili bir şekilde çalışıldığını göstermektedir. On yılın sonunda kurumsallaşmanın hemen hemen tüm alanlarda başladığı anlaşılmaktadır (Özdoğan, 2011, s. 141). Mustafa Kemal Atatürk'ün arkeoloji alanına olan ilgisi ve verdiği talimatlar doğrultusunda Cumhuriyet'in ilanından 1939 yılına kadar Anadolu'daki müze sayısı da 37'ye yükselmiştir (Başgelen, 1999, s. 13).

2. YURTDIŞINA ÖĞRENCİ GÖNDERİLMESİ

Osmanlı Dönemi'nde 18. yüzyılın sonunda başlayan Batılılaşma ve modernleşme hareketleri eğitim-öğretim alanında da kendini göstermiş, yurtdışında eğitim alması için başta Fransa'ya olmak üzere öğrenci gönderilmeye başlanmıştır. Ancak gönderilen öğrencilerin eğitim gördüğü alanlar içerisinde tarih, arkeoloji, eskiçağ tarihi, sanat tarihi gibi dallar yoktur (Şarman, 2021, ss. 1-11).

Cumhuriyet kurulduğunda arkeoloji, eskiçağ tarihi ve müzecilik gibi alanlarda yetişmiş insan sayısı yok denecek kadar azdır (Özdoğan, 2011, s. 146). Mustafa Kemal Atatürk, Anadolu topraklarının her alanda kalkınması amacıyla yeni kurumların kurulmasını ve yasaların çıkarılmasını sağlamıştır. Bunlar arasında en önemli adımlardan biri Batılı uzmanlardan alınan görüşler doğrultusunda eğitim reformunun yapılması ve Türk dili, tarihi ve kültürü üzerine yapılan çalışmaları destekleyen kurum ve kadrolar olarak karşımıza çıkmaktadır (Çığ, 2006, s. 621; Şarman, 2021, ss. 13-21). Diğer bilimsel alanlarla birlikte arkeoloji, eskiçağ tarihi ve tarih alanlarının kurumsallaşması, modern eğitimin inşa edilebilmesi için yurtdışına öğrenci gönderilmesi kararı bizzat Mustafa Kemal Atatürk tarafından alınmıştır (Özdoğan, 2011, s. 113; Çığ, 2006, s. 621; Şarman, 2021, ss. 18-19). Türk gençliğinin nitelikli eğitim alması, gençlerde ulusal kültür bilincinin oluşması Cumhuriyet yönetiminin öncelikli işleri arasında yer almaktadır. 1924 yılında çıkarılan Tevhid-i Tedrisat Kanunu'nda ilk kez yurtdışına öğrenci gönderilmesi gündeme gelmiş ve 29 Ekim 1924 yılında Maarif Vekâleti tarafından uygulanan bir sınavla Avrupa'ya öğrenci gönderilmeye başlanmıştır (Başgelen, 2011, s. 13; Şarman, 2021, s. 23). Bu noktada Mustafa Kemal'den sonra bu konuda büyük çabalar sarf eden maarif vekilleri Mustafa Necati ve Hasan Ali Yücel'in de bu süreçteki katkıları yadsınamaz (Şarman, 2021, ss. 19-21, s. 45, ss. 47-51). 1928 yılında Latin alfabesinin kabulü de Cumhuriyet'in bilimsel anlamda gelişmiş olan Batıya dönük politikasının bir yansımasıdır ve yurda dönecek olan yetişmiş bilim insanların öğrenimlerini rahatça yeni kuşaklara aktarabilmeleri için de bir kolaylık sağlamaktadır (Şarman, 2021, s. 21). 1923-1929 yılları arasında Maarif Vekâleti dışında başka kurumlar da ihtiyaç duydukları alanlarda istedikleri sayıda öğrenciyi yurtdışına gönderme yetkisine sahiptir (Başgelen, 2011, s. 14; Ulu, 2014, s. 496; Şarman, 2021, ss. 35-44). Ancak çok verimli olmayan bu uygulamayı düzene sokmak için Nisan 1929'da Mustafa Necati'nin Maarif Vekilliği sırasında 1416 sayılı Ecebi Memleketlere Gönderilecek Talebe Hakkında Kanun çıkarılmıştır (Başgelen, 2011, s. 14; Şarman, 2021, s. 26, s. 399). Bu kanunun çıkarılmasıyla birlikte

devlet bünyesindeki kurumların yurtdışına öğrenci gönderme kurallarının bir çerçevesi çizilmiştir (Şarman, 2021, ss. 26-30). Yasaya göre kurumlar yurtdışına göndermek istedikleri öğrenci sayısını, hangi ülkeye gideceklerini, öğrencinin hangi branşta eğitim alacağını Nisan ayına kadar bildirmek zorundaydılar. Ayrıca Maarif Vekâleti'nin ya da gönderen kurumun sağlamış olduğu bursun oldukça yeterli olduğu da giden öğrencilerin anılarından anlaşılmaktadır (Başgelen 2011, ss. 16-18). İki savaş arası dönemde Almanya'da ortaya çıkan hiperenflasyon bu ülkeye daha uygun ekonomik koşullarda öğrenci gönderilmesine ortam hazırlamıştır. II. Dünya Savaşı'nın başlamasıyla birçok öğrenci yurda geri dönmek zorunda kalmış (Başgelen, 2011, ss. 18-19; Şarman, 2021, ss. 31-33), bir kısmı tahsilini Türkiye'de tamamlamış bir kısmı ise okudukları ülke savaş dışında ise eğitimlerine devam etmişlerdir (Başgelen, 2011, ss. 19-20).

2.1. Eskiçağ Tarihi ve Arkeoloji Alanında Eğitime Gönderilen Öğrenciler

1928 yılından itibaren Mustafa Kemal tarih, eskiçağ tarihi, arkeoloji ve dil alanlarındaki çalışmaların kurumsal bir temele oturmasını istemiştir (Başgelen, 2011, s. 24; Özdoğan, 2011, s. 141). Mustafa Kemal'in arkeoloji ve tarih alanına olan merakının ve ilgisinin vücut bulmuş hali *Türk Tarih Kurumu*'dur. *Türk Tarih Kurumu*'nun, kurulması hemen gerçekleşmemiştir. 23 Nisan 1930 yılında *Türk Ocakları Türk Tarihi Tetkik Heyeti* adı altında kurulan komisyon, *Türk Tarih Kurumu*'nun temelini oluşturmaktadır. Bu komisyonun üyeleri arasında A. İnan, T. Bıyıkoğlu ve A. Akçura yer almaktadır ve bu komisyon *Türk Tarihinin Ana Hatları* adlı yayını hazırlamıştır (Başgelen, 2011, s. 24). 1931 yılında *Türk Ocakları* kapatılınca, komisyonun ismi *Türk Tarihi Tetkik Cemiyeti* olarak değiştirilmiştir. Dernekler kanununa göre *Türk Tarihi Tetkik Cemiyeti Nizamnamesi* hazırlanmıştır (Madran, 1997, s. 97). Cemiyet bilimsel çalışmalara başlamış, bu bağlamda 2-11 Temmuz 1932 yılında, ulusal düzeyde *1. Türk Tarih Kongresi* gerçekleştirilmiştir (Özdoğan, 2011, s. 141). 3 Ekim 1935 yılında bu cemiyetin adı tekrar değiştirilmiş, bilimsel bir kurum oluşturmak amacıyla *Türk Tarih Kurumu* adını almıştır (Başgelen, 2011, ss. 24-25; Özdoğan, 2011, s. 142). Türk Tarih Kurumu'nun o yıllarda üstlendiği misyon sadece Türk tarihi ve geçmişini içeren araştırmalar değil, birçok ulus devlette benimsendiği gibi tüm dünya tarihinin araştırılmasıydı. Atatürk, Türk Tarih Kurumu'na oldukça özen gösteriyor ayrı bir önem veriyordu. Aynı duygu ile yurtdışına gönderilecek öğrencilerin arasında tarih, arkeoloji, Hititoloji, eskiçağ tarihi, sanat tarihi gibi alanlarda öğrenci yetişmesine de önem vermiş bu konuyla özellikle ilgilenmiştir. 21 Şubat 1931 yılında Konya'dan İsmet İnönü'ye çektiği telgrafta bizzat bu alanlarda yetiştirilmek üzere yurtdışına öğrenci gönderilmesini istemiştir (Başgelen, 2011, ss. 25-26; Bayram, 2008, s. 9). Mustafa Kemal Atatürk'ün yurtdışına arkeoloji ve eskiçağ alanlarında da yetişmek üzere öğrenciler gönderilmesini istemesiyle, bu öğrencilerin

bilimsel ve teknik gelişmeleri yerinde takip ederek ve öğrenerek, Türkiye'ye döndüklerinde kazı ve araştırmaları bizzat yürütmeleri amaçlanmış olmalıdır.

1932 yılına gelindiğinde yurtdışına bu alanlarda gönderilecek öğrenciler belirlenmiş, kasım ayında Ekrem Akurgal, Sedat Alp, Afif Erzen, Halil Demircioğlu, Rüstem Duyuran ve Suat Baydur bu alanlarda öğrenim görmek üzere yurtdışına gönderilecek isimler olarak kararlaştırılmıştır (Başgelen, 2011, s. 27). Maarif Vekili M. Reşit Galip o dönemde kazı ve araştırmaların yapılması için çaba harcamaktadır. M. Reşit Galip'in çabaları sonucunda bugün de yayın hayatını sürdüren, *Türk Tarih, Arkeologya ve Etnografya Dergisi* yayımlanmaya başlanmıştır (Başgelen, 2011, s. 27). 31 Temmuz 1933 yılında *Darülfünun*'un kapatılması ve yerine *İstanbul Üniversitesi*'nin kurulması için kanun teklifi hazırlanmıştır. *Darülfünun*'un eğitim ve öğretimde Avrupa standartlarında bilimsel eğitim veremeyeceği anlaşılmış ve *Üniversite Reformu* yapılmasına karar verilmiştir. Almanya'da Nazi rejiminin baskılarından kaçan bir grup profesör ve uzman Mustafa Kemal Atatürk tarafından Türkiye'deki üniversitelere davet edilmiştir (Reisman, 2011, ss. 71-78; Tunçay, 2021, ss. xxvii-xxviii). Bu bilim insanları arasında arkeoloji ve tarih alanında uzmanlar da yer almaktadır (Çığ, 2006, s. 625). 31 Mayıs 1933 yılında *Darülfünun* yerine kurulan İstanbul Üniversitesi bünyesinde arkeoloji ve tarih bölümleri de bulunmaktadır (Başgelen, 2011, s. 27). 1935 yılında Mustafa Kemal Atatürk'ün Ankara'da sosyal bilimler üzerine bir fakülte kurulmasını istemesi ve Maarif Vekaleti'nin hazırlıkları doğrultusunda 9 Ocak 1936'da Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi açılmıştır (İnan, 1957). Hazırlıklar çerçevesinde fakülte bünyesinde Sümeroloji, Hititoloji, Arkeoloji, Klasik Filoloji, Klasik Şark Dilleri, Fizik ve Sosyal Antropoloji, gibi bilim dallarının kurulmasına hazırlıklar sırasında karar verilmiştir (Yıldırım, 1996, ss. 35-36; Başgelen, 2011, s. 27). Böylece ülkemizdeki tarih, eskiçağ tarihi ve arkeoloji bölümlerinin de temeli atılmış ve kurumsal bir kimliğe bürünmüştür. Bu dönemde arkeoloji ve tarih alanlarında eğitim almak üzere devlet bursuyla Almanya'ya gönderilen öğrencilerden Ekrem Akurgal (1933-1940), Sedat Alp (1932-1940), Afif Erzen (1934-1940), Suat Yakup Baydur (1932-1942), Jale İnan (1935-1943) gibi isimler arkeoloji, Hititoloji, eskiçağ tarihi, klasik filoloji alanında uzmanlaşmışlardır. Arif Müfid Mansel ve Halet Çambel gibi kendi imkânları ya da farklı burslarla yurtdışında eğitim alan ve döndüklerinde aynı kürsüleri paylaşan bu bilim insanlarının da elbette Türk arkeolojisi ve eskiçağ tarihinin gelişmesine büyük katkıları olmuştur fakat makale konusu sınırları dışında kalmışlardır.

2.1.1. Ekrem Akurgal

E. Akurgal, o dönemde Osmanlı toprağı olan İsrail'in Tulkarem Kasabası'nda, 30.03.1911 yılında dünyaya gelmiştir (Görsel 1). Ailesi 1913 yılında önce İstanbul'a daha sonra Adapazarı, Akyazı'daki çiftliklerine taşınmıştır. 7 yaşına geldiğinde babasının isteğı üzerine daha iyi eğitim

alabilmesi için halasının yanına İstanbul'a gönderilir. İstanbul Erkek Lisesi'ni bitirdikten sonra 1931 yılında Hukuk eğitimine devam ederken, Türk Tarih Tezi'yle ilgili konuları yakından takip etmeye başlamıştır. İstanbul Erkek Lisesi 1931 yılı mezunlarından Avrupa'ya gönderilmek üzere sınava çağrılan üç adaydan biri de Ekrem Akurgal'dır. Sınav sonucunda Akurgal, arkeoloji alanında Fransa'ya gitmeye hak kazanmış ancak Türk Hükümeti tarafından Almanya'ya gönderilmiştir (Akurgal, 1999, ss. 19-48; Eczacıbaşı, 2001, s. 278; Greenwalt, 2005, s. 561; Başgelen, 2011, s. 29; Şarman, 2012, ss. 139-140).

1933-1940 yılları arasında başta hocası G. Rodenwaldt olmak üzere H. Ehelof ve A. Moortgat, G. Klaffenbach ve E. Buschor ve Ch. Picard gibi alanında tanınmış bilim insanlarından dersler almıştır (Greenwalt, 2005, 561). Doktora eğitimini Berlin'de tamamlamıştır. Bu dönemi kendisi *Avrupa'daki Çıraklık Yılları* olarak nitelendirmektedir. Hocasından çok etkilendiği ve gelecekteki çalışmalarına yön verdiğini otobiyografisinde vurgulamaktadır (Akurgal, 1999, ss. 19-48).

1941 yılında Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'ndeki akademik kariyerine asistan olarak başlayan Akurgal, aynı yıl doçent unvanını almış, arkeoloji kürsüsünün başına geçmiş, 1949'da profesör, 1957 yılında ise ordinaryüs profesör unvanını almıştır (Greenwalt, 2005, s. 561; Başgelen, 2011, s. 29). Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nde yer alan ve yabancı bilim adamlarının başkanlık ettiği Sümeroloji, Hititoloji ve Klasik Filoloji gibi bölümler iyi kütüphanelere sahipken, arkeolojideki eksikliği gidermek üzere bir kütüphane oluşturmakla işe başlamıştır. 20 yıl içinde Akurgal'ın kişisel çabaları ve editörü olduğu *Anatolia Dergisi*'nin de katkısıyla 273 uluslararası kurumla bağlantıya geçilerek yayınların takas edilmesiyle oldukça zengin bir kütüphane oluşturmuştur (Akurgal, 1999, ss. 63-64). Ayrıca arkeoloji bölümüne bir fotoğrafçı, bir ressam ve bir mimar istihdamı sağlamıştır. 1958-1959 yıllarında Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nin dekanlığını yapmış, bu sırada Türk Sanat Tarihi, Epigrafi bölümlerinin de kurucu başkanlığını yürütmüştür. 20-30 Eylül 1973 yılında Türkiye'de düzenlenen *Onuncu Uluslararası Klasik Arkeoloji Kongresi*'ni Türk Tarih Kurumu adına düzenlemiştir (Eczacıbaşı 2001, s. 279; Greenwalt, 2005, s. 563; Başgelen, 2011, s. 31). 1981 yılında emekli olana kadar Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nde ders vermiştir. Türkiye'deki *Alman Kültür Merkezleri*'nin danışma kurulunda yer almış, *Türkiye – Yunanistan Dostluk Derneği* ve *Ege Kültür Vakfı* başkanlıklarını yapmıştır (Akurgal, 1999, ss. 167-228; Işık, 2003, s. 73; Greenwalt, 2005, s. 562; Başgelen, 2011, s. 30).

Anadolu arkeolojisinin düzenli biçimde araştırılması için 50 yıl boyunca yetiştirdiği öğrencilerle birlikte çeşitli alanlarda gerçekleştirdiği kazılarla ülkemiz arkeolojisine büyük emek vermiş, müzelerimizdeki koleksiyonların zenginleşmesine büyük katkısı olmuştur (Akurgal, 1999, ss. 107-130; Eczacıbaşı, 2001, s. 300). Henüz Almanya'da bir öğrenci iken bilimsel kazılara katılmış, kazı tekniklerini de öğrenmiştir. Katıldığı ilk kazı

Almanya'da bir Ostrogot yerleşimi olan Zantoch'tur (Greenwalt, 2005, s. 561). Kazı sırasında Th. Weigand ile tanışma fırsatı yakalamıştır. Türkiye'de katıldığı ilk kazı ise 1945 yılında, Nimet ve Tahsin Özgüç ile birlikte Zela (Zile) olmuştur (Akurgal, 1999, s. 65; Greenwalt, 2005, s. 561; Başgelen 2011, s. 29). 1948-1951 yılları arasında Smyrna (Eski İzmir, Bayraklı) kazısını Atina'daki *İngiliz Arkeoloji Enstitüsü* müdürü olan J.M. Cook'la iş birliği içerisinde gerçekleştirmiştir (Greenwalt, 2005, s. 561; Başgelen, 2011, s. 29). 1967'de tekrar Smyrna'da kazılar yapmaya devam etmiştir (Greenwalt, 2005, s. 561). 1951-1953 Sinope (Sinop), 1953-1954 Kyme (İzmir, Aliağa), 1955-1957 Kyzikos (Erdek), gibi ören yerlerinde erken dönem Hellen yerleşmelerinin tespiti için çalışmalar yapmış, Arkaik Dönem'e kadar geriye giden veriler elde etmiştir (Akurgal 1999, s. 109; Greenwalt, 2005, s. 561; Başgelen, 2011, ss. 29-30). 1953-1956 Phokaia (Foça) buluntuları arasında Protogeometrik Dönem'i kanıtlamaya çalışmış ayrıca Arkaik Dönem Athena Tapınağı'nı gün yüzüne çıkarmıştır (Akurgal, 1999, ss. 107-130). 1953-1959 Daskyleion (Ergili)'de araştırmalar yapmış, Pers Satraplık merkeziyle ilgili önemli veriler elde etmiştir (Başgelen, 2011, s. 29). 1958-1965 yılları arasında Pitane (Çandarlı) Nekropolü'nde yaptığı kazılar sırasında Geç Geometrik ve Arkaik Dönem'e tarihlenen Aiol vazolarını, Anadolu'nun en zengin antik vazo koleksiyonu, ortaya çıkarmıştır (Akurgal, 1999, ss. 113-117; Greenwalt, 2005, s. 561; Başgelen, 2011, s. 29-30). 1969-1979 yılları arasında Erythrai'de (Çeşme, Ildırı) Ion düzeninde inşa edilmiş bir Athena Tapınağı ve MÖ 7.-6. yüzyıla ait birçok eseri gün ışığına çıkarmıştır. 1957'de Ovabayındır (Balıkesir) ve 1963'de Musgebi'de (Halikarnassos yarımadası) kazılar gerçekleştirmiştir (Greenwalt, 2005, s. 561). 1981 yılında emekli olduktan sonra da kazılara katılmaya devam etmiştir (Işık, 2003, ss. 71-72).

1956 yılında *Anatolia* dergisini kurarak arkeoloji ve sanat tarihi alanlarındaki bilimsel çalışmaların bilim dünyası ile paylaşılmasını sağlamış, *Epigraphica Anatolica*, *Kadmos* ve *Archeo* gibi dergilerde editörlük görevi üstlenmiştir (Eczacıbaşı, 2001, s. 279; Işık, 2003, s. 73; Greenwalt, 2005, s. 563; Başgelen, 2011, s. 30). Avrupa'da eğitimini tamamlayıp yurda döndükten sonra *Ülkü* ve *Varlık* dergilerinde, *Ulus*, *Zafer*, *Milliyet* ve *Cumhuriyet* gazetelerinde Türk sanatı, Orta Asya Türk sanatı, Antik Yunan kültürü, mimarlık konularında makaleler kaleme almış, bu makalelerden bir kısmını *Anadolu Uygarlıkları* kitabında bir araya getirmiştir (Başgelen, 2011, s. 31).

Akurgal Almanca, İngilizce, Fransızca, İtalyanca, İspanyolca gibi farklı dillerde yayımlanarak Avrupa'da yüz binlerce baskısı yapılan kitaplarıyla tanınmış bir bilim insanıdır. *Griechische Reliefs aus Lykien*, *Remarques stylistiques sur les reliefs de Malatya*, *Orient und Okzident: Die Geburt der griechischen Kunst*, *Ancient Civilizations and Ruins of Türkiye*, *Anadolu Uygarlıkları*, *Späthethitische Bildkunst*, *Anadolu Kültür Tarihi*, *Hatti ve Hitit Uygarlıkları*, *Alt Smyrna* gibi başlıca tanınmış eserleri yanında birçok makalesi bulunmaktadır. Ayrıca birçok üniversitede ve akademide

konferanslara davet edilmiş, çok sayıda sunum yapmıştır (Akurgal, 1999, ss. 281-282; Işık, 2003, s. 71-73).

Avusturya, İngiliz (1968), İsveç (1969), Danimarka (1972), Fransa (1979), Almanya Vestfalya ve İtalya (1983) bilim akademilerinde üyeliği bulunmaktadır. Ayrıca 1992 yılında *Fransız Akademisi, Eskiçağ Kürsüsü*’nde asil üyeliğe layık görülmüş ve ömür boyu *Akurgal* adını taşıyan bir koltuğa sahip olmuştur.

Princeton, Berlin ve Viyana üniversitelerinde birer yıl konuk profesör olarak ders vermiş, 1979 yılında Almanya devletinin resmi onur madalyası olan *Goethe Madalyası*’na ve daha birçok ödül, şeref mertebesine layık görülmüştür (Greenwalt, 2005, s. 562; Başgelen, 2011, ss. 30-31). 1981 yılında *Kültür ve Turizm Bakanlığı Büyük Ödülü* takdim edilmiştir. *Federal Almanya Büyük Liyakat Nişanı Yıldızlı Rütbesi (1979), İtalyan Commandatore Nişanı (1987), Fransız Legion d’Honneur Officier Rütbesi (1990)* aldığı diğer rütbe ve ödüllerdir. Yurtiçinde ve dışında birçok üniversite tarafından fahri doktora unvanına layık görülmüştür; *Bordeux (1961), Atina (1988), Lecce (1990), Anadolu (1990) ve Koç (2002)* (Greenwalt, 2005, s. 562; Başgelen, 2011, ss. 30-31).

1943-1983 tarihleri arasında Türk Tarih Kurumu üyeliği, 1951-1961 ve 1982-1983 yıllarında aynı kurumun genel sekreterliği, 1951-1981 yılları arasında Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu üyeliği gibi önemli görevlerde bulunmuştur (Işık, 2003, s. 72; Başgelen, 2011, s. 29).

Akurgal’ın yetiştirmiş olduğu öğrenciler, Türkiye’de yer alan üniversitelerin arkeoloji bölümlerinde, Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğü’nde, Kültür ve Turizm Bakanlığı’nda hizmet etmişlerdir (Başgelen, 2011, s. 29). Biçem kritiği yöntemini Klasik Arkeoloji bilim dalına kazandırmıştır (Işık, 2003, s. 72; Greenwalt, 2005, s. 563; Başgelen, 2011, s. 32). Kendisini “*Hocaların hocası*” olarak nitelendirmekte (Akurgal, 1999, s. 76) ve bu unvanı yaptığı çalışmalar, yetiştirdiği öğrenciler (Işık, 2003, s. 71) ve bilim dünyasına kazandırdığı eserlerle fazlasıyla hak etmektedir.

2.1.2. Sedat Alp

Akurgal, Alp’i hümanist, özgür düşünceli, Atatürk ilkelerini benimsemiş, laik bir bilim adamı, Hititoloji’nin kurucusu ve babası olarak tanımlarken, Hititoloji’nin tanınan hocalarından G.M. Beckman ise Türk Hititologların Üstadı olarak tanımlamaktadır (Akurgal, 1992, s. IX; Kağnıcı, 2016, s. 99, dn. 51). Alp, 1913 yılı ocak ayında Yunanistan’da, Selanik yakınlarında yer alan Kareferye/Veroya’da doğmuştur (Görsel 2). İlkokul birinci sınıfı Kareferye’de bir Türk okulunda okumuş, nüfus mübadelesinden sonra ilköğrenimini Akhisar’da tamamlamış, lise eğitimine İstanbul’da Feyziati ve Boğaziçi liselerinde devam etmiştir (Oralalp, 1996, ss. 68-69; Alp, 1997, s. 1; Süel, 2007, s. 16; Kağnıcı, 2016, s. 90). Üniversite sınavında tıp ve mülkiye bölümlerini kazanmış, 1932 yılında devletin açmış olduğu sınavlara

katılmış ve başarılı olarak Almanya'ya yükseköğrenim için gönderilmiştir (Alp, 1997, s. 1; Başgelen, 2011, s. 33; Kağnıcı, 2016, s. 90). Almanya'da dil eğitimi alırken, Reşit Galip Bey Anadolu uygarlıkları alanında eğitim görmesini tavsiye etmiştir (Oralalp, 1996, ss. 69-70; Alp, 1997, s. 2; Dündar ve Sevinç, 2004, s. 34; Süel, 2007, s. 16; Kağnıcı, 2016, ss. 90-91; Şarman, 2021, ss. 189-190). Berlin Üniversitesi'nde Eski Anadolu dilleri ve kültürleri, Eskiçağ tarihi ve arkeoloji eğitimi almıştır (Başgelen, 2011, 33). 1933 yılında Prof. Schermayer'in Hititler ve Akadlar hakkındaki konferansına katılarak çok etkilenmiş, Maarif Vekaleti'nden Hititoloji alanında eğitim almak için izin istemiş ve isteği kabul edilmiştir (Oralalp, 1996, s. 70; Alp, 1997, s. 2; Süel, 2007, s. 16; Kağnıcı, 2016, s. 91). 1934 yılında Leipzig Üniversitesi'nde Hititolog J. Friedrich'ten ve B. Landsberger'den (Alp, 1997, s. 2; Dündar ve Sevinç, 2004, ss. 38-40, ss. 74-75; Kağnıcı, 2016, s. 91), Berlin Üniversitesi'nde ise Hititoloji alanında uzman H. Ehelolf, E. Forrer'den, Assyrioloji ve Sümeroloji alanında tanınmış B. Meissner ve A. Falkenstein'dan dersler almıştır (Oralalp, 1996, s. 71; Alp, 1997, s. 4; Süel, 2007, s. 16; Kağnıcı, 2016, s. 92). 1935 yılında Mustafa Kemal Atatürk'ün yurtdışında arkeoloji, eskiçağ dilleri ve kültürleri ile ilgili eğitim alan öğrencilerin yurtiçindeki kazılarda staj yapmalarını istemesi üzerine Türkiye'ye gelerek Boğazköy'de H. Ehelolf'un yanında kazı çalışmalarına katılmış, kazı teknikleri konusunda tecrübe kazanmıştır (Kağnıcı, 2016, s. 91 dn. 26). Aynı yıl Alacahöyük, Alişar ve Troya kazılarını ziyaret etmiş ve incelemelerde bulunmuştur (Dündar ve Sevinç, 2004, ss. 47-48).

1940 yılında Almanya'da doktorasını tamamlayarak yurda dönen Alp, 1941 yılının başında Ankara, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nde Hititoloji asistanı olmuş, aynı yılın haziran ayında doçentlik, 1949 yılında profesörlük ve 1958 yılında Hititoloji Ordinaryüs Profesörlüğü unvanını almıştır (Oralalp, 1996, ss. 71-73; Alp, 1997, s. 4; Süel, 2007, ss. 16-17; Başgelen, 2011, ss. 33-34). Almanya'daki Nazi rejiminden kaçan ve Alp'ten önce Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nde Hititoloji alanında dersler veren Prof. Landsberger ve Prof. Güterbock de bu alanda birçok değerli bilim insanı yetiştirmiştir (Alp, 1997, s. 4).

1946 yılından itibaren üyesi olduğu Türk Tarih Kurumu'nda, 1951-1983 yılları arasında yönetim kurulu üyeliği, kurum başkanlığı ve genel sekreterliği gibi önemli görevlerde bulunmuştur. Ayrıca aynı kurum bünyesinde 7., 8. ve 9. Türk Tarih Kongreleri'nin de organizasyonunu üstlenmiştir (Oralalp, 1996, s. 74; Süel, 2007, s. 17; Başgelen, 2011, s. 33). Uluslararası Hititoloji Kongreleri düzenlemiş, bu toplantılara önderlik etmiştir (Süel, 2007, ss. 20-21; Başgelen, 2011, s. 33). 1956-1958 yılları arasında Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nin dekanlığını üstlenmiştir (Oralalp, 1996, s. 74; Süel, 2007, s. 17; Başgelen, 2011, s. 34).

İtalyan Cumhurbaşkanı Commendatore Nişanı (1957), Federal Almanya Cumhurbaşkanlığı'nın En Yüksek Liyakat Nişanı (1972), Paris Collège de France madalyası (1980), Federal Almanya Cumhurbaşkanı

Yıldızlı Nişanı (1991) ve İtalya Cumhurbaşkanı Grande Ufficiale Nişanı (1991) ile yurtiçinde de birçok ödülle onurlandırılmıştır. Würzburg Üniversitesi'nden fahri doktora unvanı verilmiş (1997), British Academy üyeliğiyle (1998) onurlandırılmıştır (Oralalp, 1996; s. 77; Süel, 2007, s. 20; Başgelen 2011, s. 34).

1953'de Münster ve 1979'da Münih üniversitelerinde ders vermiştir. 1959-1980 yılları arasında Londra, Tokyo, Berlin, Hamburg, Bochum, Giessen, Würzburg, Bonn, Tübingen, Japan Foundation, Waseda, Prag, Bern, Zürich ve Paris'teki bilimsel kurumlarda sunumlar gerçekleştirmiştir (Süel, 2007, s. 20; Dündar ve Sevinç, 2004, s. 110; Başgelen, 2011, s. 34).

Alman Arkeoloji Enstitüsü ve Mainz Bilimler Akademisi'nde bilimsel üyelikleri bulunmaktadır (Süel, 2007, s. 20; Başgelen, 2011, s. 34). 1958-1982 yılları arasında Londra, Paris, Berlin, Marburg gibi kentlerde yer alan bilimsel kurumların davetlisi olarak iki ay ile bir yıl arasında değişen sürelerde bilimsel çalışmalar yapmıştır. Alp, Hitit sanatı, kültürü, tarihi, mühürleri, epigrafisi gibi konularda Almanca, İngilizce ve Fransızca dillerinde makaleler yazmış, ayrıca kitapları da farklı dillerde yayımlanmıştır (Süel, 2007, ss. 17-19, ss. 21-23; Başgelen, 2011, s. 34; Kağnıcı, 2016, ss. 93-94, ss. 97-98). Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk Hititolog'u olan Alp, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nde 40 yılı aşkın bir süre hizmet etmiş, bu sırada birçok öğrenci yetiştirmiştir (Süel, 2007, s. 15; Kağnıcı, 2016, ss. 93-95 dn. 28).

1953-1982 yılları arasında Konya Karahöyük Kazısı'nın başkanlığını, 1980 yılında Atatürk Barajı kurtarma kazıları çerçevesinde Adıyaman-Ancoz Kazıları'nın başkanlığını yürütmüştür (Oralalp, 1996, s. 73; Süel, 2007, s. 19; Kağnıcı, 2016, s. 94).

Alp, Hitit/Luvi resim yazısı, çivi yazısı ve mühürleri üzerine filolojik ve epigrafik çalışmalarda bulunmuştur. Hitit dini, dili, sanatı, kültürü, coğrafyası ve tarihi üzerine kuramlar ileri sürmüş, bu kuramlar yurtiçi ve yurtdışındaki bilim dünyasında kabul görmüştür.

Hititoloji alanında Türkiye'nin adını ilk kez bilim dünyasında duyuran Alp, Anadolu'nun eski çağ tarihi ile ilgili önemli keşifler yapmış, Hititoloji ile arkeoloji bilimini sentezleyerek ve arkeolojik buluntuları dil bilimsel verilerle destekleyerek Hititoloji alanına önemli katkılarda bulunmuştur (Oralalp, 1996, s. 68, s. 74; Süel, 2007, s. 15; Kağnıcı, 2016, s. 100, dn. 54).

2.1.3. Ahmet Afif Erzen

Erzen, Malatya'nın Arapgir ilçesinde 1913 yılında doğmuştur (Tarhan, 1996, s. 1; Başgelen, 2011, s. 37) (Görsel 4). İlk öğrenimine Malatya'da Mahalle Mektebi'nde başlamış, orta öğrenimini Elazığ'da tamamladıktan sonra (1925), Sivas Erkek Lisesi'nden 1932 yılında birincilikle mezun olmuştur (Tarhan, 1996, ss. 1-2; Başgelen, 2011, s. 37). Maarif Vekaleti'nin (1932) düzenlemiş olduğu sınava girmiş, 1933'te tarih okumak üzere yurtdışına, Almanya'ya gönderilmiştir (Tarhan, 1996, ss. 2-3; Başgelen, 2011,

s. 37). Yurtdışındaki eğitimine Züllichau Lisesi'nde Almanca öğrenerek başlamış, 1934 yılında Berlin ve Jena üniversitelerinde iki yıl öğrenim gördükten sonra 1936-1940 yılları arasında Leipzig Üniversitesi'nde eğitimine devam etmiştir. Eskiçağ Tarihi, Klasik Arkeoloji, Nümismatik, Prehistoria, Grekçe, Latince, Epigrafi, Felsefe, Coğrafya ve Sanat Tarihi gibi dersleri W. Weber, G. Rodenwaldt, H. Berve, O. Wulff, F. Schachermeyr, H.E. Stier, J. Friedrich, F. Hampl, B. Schweitzer gibi alanlarında tanınmış bilim adamlarından almıştır (Tarhan, 1996, s. 3). Leipzig Üniversitesi'nden 7 Haziran 1940 yılında doktor unvanıyla mezun olmuştur (Tarhan, 1996, ss. 3-4; Başgelen, 2011, s. 37).

1940 yılında Almanya'dan dönen Erzen, C.E. Bosch ve A. M. Mansel'in de doçent olarak görev yaptığı İstanbul Üniversitesi, Eskiçağ Tarihi Kürsüsü'nde asistan olarak göreve başlamıştır. 1944 yılında aynı kürsüde doçent, 1955 yılında ise profesör unvanını almıştır (Tarhan, 1996, ss. 4-5; Başgelen, 2011, s. 37). 1943-1944 yılları arasında Galatasaray Lisesi'nde tarih, Robert Koleji'nde Almanca dersleri vermiş, İstanbul Üniversitesi'nde de Almanca okutmanlığı da yapmıştır (Tarhan, 1996, s. 4; Başgelen, 2011, s. 37). 1956 yılında Almanya'ya konuk öğretim üyesi olarak davet edilmiştir (Tarhan, 1996, s. 6).

1946 yılında Türk Tarih Kurumu asil üyeliğine seçilen Erzen, 1955 yılında Alman Devlet Arkeoloji Enstitüsü üyeliğine seçilmiştir (Tarhan, 1996, ss. 4-5; Başgelen, 2011, s. 37). 1956 yılından 1983 yılında emekli olana kadar İstanbul Üniversitesi, Eskiçağ Tarihi Kürsüsü Başkanlığı görevini yerine getirmiştir (Tarhan, 1996, s. 6; Başgelen, 2011, s. 38). 1966-1970 yılları arasında İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi'nin dekanlığını yapmıştır (Tarhan, 1996, s. 9; Başgelen, 2011, s. 38).

Atatürk'ün 1937 yılındaki bir meclis konuşmasında belirttiği Van'ın kültür merkezi olması gereğini yerine getirmek üzere İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi bünyesinde Van'da Van Bölgesi Tarih ve Arkeoloji Araştırmaları Merkezi'ni (1967) kurmuştur. Sonrasında Edirne'de Güney-Doğu Avrupa Araştırmaları Merkezi'ni (1969) kurmuş ve emekli olana kadar bu iki merkezin müdürlüğünü yürütmüştür (Tarhan, 1996, ss. 10-12; Başgelen, 2011, s. 38). 1968 yılında Alman Arkeoloji Enstitüsü asli üyeliği ve Güney-Doğu Avrupa Araştırmaları Kurumu'nun milli komite başkanlığını da yapmıştır (Tarhan, 1996, s. 12; Başgelen, 2011, s. 38).

1953 yılında E. Akurgal'ın yürüttüğü Sinop kazısına, 1954 yılında ise Daskyleion kazısına ikinci başkan olarak katılmış, ayrıca Perge ve Side'de A.M. Mansel'in kazı ekibinde yer almıştır (Tarhan, 1996, s. 5; Başgelen, 2011, s. 37). 1959 yılından itibaren Van Toprakkale (1959-1960), Çavuştepe (1961-1986), Van Ernis/Ünseli civarında Alacahan-Evditepe (1962-1964), Van Kalesi'nde (1964), Edirne Enez ilçesinde Ainos'ta (1971) kazı çalışmalarını yürütmüştür (Tarhan, 1996, ss. 6-9, ss. 12-18; Başgelen, 2011, s. 38).

Almanya'daki Bonn, Münster, Erlangen, München, Würzburg ve Tübingen üniversitelerinde Eski Anadolu tarihiyle ilgili sunumlar

gerçekleştirmiştir. 1962, 1968, 1982 yıllarında ise Berlin Arkeoloji Enstitüsü'nün davetlisi olarak Van Toprakkale, Çavuştepe ve Edirne Enez'de yapmış olduğu kazılarla ilgili, 1988'de ise Berlin'de Uluslararası Arkeoloji Kongresi'nde konferanslar vermiştir (Tarhan, 1996, s. 6).

1997 yılında emekli olduğu İstanbul Üniversitesi senatosu tarafından Şeref Doktoru, 1994 yılında ise Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü tarafından Onur Üyeliği verilmiştir (Tarhan, 1996, s. 19).

1983 yılında yaş haddinden emekli olan Erzen, 43 yıl İstanbul Üniversitesi Eskiçağ Tarihi Kürsüsü'nde hizmet etmiş, çok sayıda bilimsel çalışmaya imza atmış, birçok öğrenci yetiştirmiştir.

2.1.4. Suat Yakup Baydur

Baydur, 28 Ekim 1912 yılında Tosya'da doğmuştur. İlk ve ortaokulu Manisa'da, liseyi ise İzmir'de okumuş, bu sırada Fransızca öğrenmiştir (Görsel 3). Liseden sonra Maarif Vekâleti'nin sınavlarını kazanmış, 1932 yılı sonunda eğitim için Almanya'ya gönderilmiştir. Berlin Üniversitesi'nde aldığı üç yıllık eğitimin ardından bakanlığın kararı ile 1935 yılında Heidelberg Üniversitesi'nde, Yunanca, Latince, Yunan ve Latin Filolojisi, arkeoloji ve felsefe alanlarında uzmanlık eğitimine devam etmiştir (Başgelen, 2011, s. 34). II. Dünya Savaşı nedeniyle öğrenimine bir süre ara vermek zorunda kalan Baydur, 1942 yılında doktorasını tamamlayarak Türkiye'ye dönmüştür. Bir süre Latince öğretmenliği yaptıktan sonra 1946 yılında önce Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nde asistanlığa başlamış, sonra ünlü felsefe tarihçisi ve klasik filoloji uzmanı Prof. Dr. Walther Kranz'ın asistanı olarak İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Felsefe Bölümü'ne atanmıştır. 1950'de Klasik Filoloji anabilim dalında doçent unvanını alarak aynı kurumda çalışmaya devam etmiştir (Başgelen, 2011, s. 35).

Klasik filoloji, dil felsefesi ve Türk dilinin sorunları hakkında çalışmalar yapmıştır. Kaleme aldığı makalelerini Dil ve Kültür adlı kitabında bir araya getirmiştir (Baydur, 1952). Kısa yaşamı süresince oldukça değerli eserleri Türkçe'ye çevirmiş, Antik Dönem felsefesinin Türkçe'ye kazandırılmasında önemli bir rol üstlenmiştir. Platon; İkinci Alkibiades ve Kratylos, Solon; Şiirler, Hesiodos; İşler Aristoteles; Atinalıların Devleti gibi antik yazarların eserlerini çevirmiştir. W. Kranz; Antik Felsefe, P. Eckhart; Küçük Yunan Mitologyası, C. Brentano; Yiğit Kasperl ile Güzel Anner'in Hikâyesi gibi çağdaşlarının eserlerini de dilimize kazandırmıştır. H. A. Yücel, onun için Eflatun'un akademisinde okumuş genç bir antik filozof gibiydi ifadesini kullanmıştır (https://www.youtube.com/watch?v=-f1Ea_liAoo&ab_channel=SuatYakupBaydur). Prof. Dr. W. Kranz, Antik Felsefe adlı eserinin çevirisini yapan Baydur için önsözünde, Eski Grekçe'den Türkçe'ye doğrudan doğruya yapılan tercümelemlerin sonsuz güçlüklerini bilenler asistan Dr. S. Y. Baydur'a karşı teşekkür borcunu takdir edeceklerdir, diyerek Türkçe ve Türkiye için ne kadar büyük bir katkı sağladığını ifade

etmiştir (Baydur, 1948). Yaptığı çevirilerle klasik kültürün tanınması ve öneminin anlaşılmasına büyük katkı sağlamıştır.

2.1.5. Jale İnan

Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk kadın arkeoloğu Jale İnan, 1 Şubat 1914 yılında İstanbul'da doğmuştur (Görsel 5). Diğer arkeolog ve eskiçağ tarihçilerinden farklı olarak müzeci ve arkeolog Aziz Ogan'ın kızı olması nedeniyle mesleğe olan ilgisi çocukluk yıllarında başlamıştır. 1934 yılında Erenköy Kız Lisesi'nden mezun olmuş, 1935 yılında Alexander von Humboldt Vakfı bursuyla Berlin'e arkeoloji eğitimi almaya gitmiştir. Berlin ve Münih'te arkeoloji eğitimi alırken, Maarif Vekâleti'nin yapmış olduğu sınavı kazanarak, 1936 yılından itibaren Almanya'daki öğrenimine devlet bursu ile devam etmiştir. 1939 yılında II. Dünya Savaşı nedeniyle yurtdışında öğrenim gören öğrencilere yurda dönüş çağrısı yapılmış, öğrenimlerine Avrupa'da devam etmek isteyenlere ise can güvenliklerinden kendilerinin sorumlu olduğu bildirilmiştir. İnan, Almanya'daki eğitimine savaş koşulları altında devam ederek, Prof. Dr. Gerhard Rodenwaldt'ın yanında doktorasını 1943 yılında tamamlamıştır (Başgelen, 1998, s. 106; Dirican, 1998, ss. 84-87; Başgelen, 2011, s. 38; Başgelen, 2012, ss. 7-9; Çevik, 2013, s. 132; Kahya, 2014, s. 28). İnan, İstanbul Üniversitesi'nde Arkeoloji Kürsüsü olmadığı için Eskiçağ Tarihçisi C.E. Bosch'un yanına asistan olarak atanmıştır. 1946 yılında İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Klasik Arkeoloji Kürsüsü'nün kuruluşuna A.M. Mansel'in asistanı olarak büyük emek vermiştir (Başgelen, 1998, s. 106; Dirican, 1998, ss. 87-88; Başgelen, 2011, s. 39; Çevik, 2013, s. 133). 1953 yılında doçent, 1963 yılında ise profesör unvanını almıştır (Başgelen, 1998, 109; Başgelen, 2012, s. 38; Çevik, 2013, s. 133; Şarman, 2021, ss. 239-240).

İnan, A. M. Mansel başkanlığında Türk Tarih Kurumu adına Perge (1946) ve Side Antik Kentleri (1947) kazılarına katılmıştır. Mansel'in ölümünden sonra Perge ve Side Kazıları'nın başkanlığını yapmış, ayrıca 1970-1972 yılları arasında Kremna (Başgelen, 2012, s. 29) ve 1972-1979 yılları arasında ise Lyrbe-Seleukeia (Başgelen, 2012, ss. 30-31) Antik Kentleri'nde de kurtarma kazılarını yürütme görevini üstlenmiştir (Başgelen, 1998, s. 106; Dirican, 1998, ss. 88-90; Başgelen, 2011, s. 39; Başgelen, 2012, ss. 10-14; Çevik, 2013, s. 133). 1985-1992 yılları arasında Perge Güney Hamam ve Tiyatrosu'nda yapmış olduğu kazılarda oldukça görkemli heykel ve kabartmalar açığa çıkarmıştır (Dirican, 1998, s. 90; Başgelen, 2011, s. 40; Başgelen, 2012, ss. 15-29, s. 37). 1991 yılında büyük özverilerle ve sponsor bularak Side Apollon Tapınağı kazısı ve onarımını gerçekleştirmiştir (Başgelen, 1998, s. 113; Dirican, 1998, s. 90; Başgelen, 2012, ss. 34-36). Side'de ortaya çıkardığı eserlerin korunması adına elinden geleni yapmış, bu amaçla aile dostlarından aldığı maddi yardım ile Antik Hamamı onartarak, kazıdan çıkan eserlerin burada sergilenmesini sağlamıştır (Başgelen, 1998, s. 111; Dirican, 1998, s. 88; Başgelen, 2011, s. 39). Bu yapı günümüzde de Side

Müzesi olarak hizmet vermektedir. Amerika'da düzenlenen bilimsel bir toplantı sırasında Boston Müzesi müdürü 10-12 bronz heykelden bahsetmiş bu heykellerin Türkiye'nin güneybatısından çıktığını ve farklı yerlerde satışa çıkarıldığını da sözlerine eklemiştir. İyi bir gözlemci olan İnan, iki yıl sonra Burdur Müzesi'nde aynı boyutta bronz heykellerle karşılaşmış, müze müdürü ile yaptığı görüşmeler sonucunda heykellerin Burdur İli, Gölhisar ilçesi, İbecik köyü yakınlarındaki Boubon (Dikmentepe) Antik Kenti'nden çıkarıldıklarını öğrenmiştir. Boubon'da bronz heykellerin çıkarıldığı yapıda (Sebasteion) kazı çalışmaları gerçekleştirmiştir. Kazı sonucunda heykel altlıklarına ulaşmış ve bu altlıkların Boston'daki heykellere ait olduğunu ispatlamıştır (Başgelen, 1998, s. 111; Dirican, 1998, s. 89-90; Başgelen, 2011, ss. 39-40; Başgelen, 2012, ss. 32-33). Ayrıca 1980 yılında Perge Kazısı'nda bulmuş olduğu Herakles Heykeli'nin üst kısmının Amerika'daki Boston Metropolitan Müzesi'nde olduğunu fark etmiş, bunu kanıtlamak üzere çeşitli makaleler kaleme almış, 1990 yılında ısrarları sonucunda yapılan bir denemeye iki heykel parçasının birbirine ait olduğunu kanıtlamıştır (Başgelen, 1998, s. 112; Dirican, 1998, s. 90).

Kazılar dışında Türk Arkeolojisi'ne yaptığı en büyük katkısı şüphesiz yayınlardır. 1965'de Antalya Bölgesi Roma Devri Portreleri, 1966'da Prof. Dr. E. Rosenbaum'la birlikte Roman and Early Byzantine Portrait Sculpture in Asia Minor, 1979'da Römische und Frühbyzantinische Poträtplastik aus der Türkei (Neue Funde), 1975'de Side'nin Roma Devri Heykeltraşlığı, 1994'de Boubon Sebasteionu ve Heykelleri Üzerine Son Araştırmalar, 2000'de Perge'nin Roma Devri Heykeltraşlığı I-II adlı çalışmaları Anadolu'daki Roma ve Erken Bizans Dönemi plastiği üzerine yazmış olduğu kitaplardır. Bir diğer çalışması ise 1998'de yayınladığı Toroslar'da Bir Antik Kent Lyrbe-Seleukia'dır (Dirican, 1998, s. 90; Başgelen, 2011, s. 40; Başgelen, 2012, ss. 39-43).

İnan, Türkiye'de ilk klasik arkeoloji kürsüsünün kurulması, Antalya ve Burdur çevresinde yürüttüğü kazılar, müzelere kazandırdığı eserler, farklı dillerde yayımladığı bilimsel çalışmalar ve yetiştirdiği öğrencilerle Türk Arkeolojisi'ne damgasını vurmuştur.

Sonuç

Türkiye'de arkeolojinin geçmişi 19. yüzyıla kadar gitmekte ve bu dönemde Anadolu'ya yabancı, ithal bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Osmanlılar Dönemi'nde arkeoloji Batılılaşma'nın bir gereği olarak benimsenmeye başlamıştır. Osmanlı Dönemi'nin sonlarında, Osmanlı yöneticileri ve entelektüelleri yaptıkları kazılardan elde ettikleri eserlerin kendi topraklarından çıkmış olmaları nedeniyle köklü bir geçmişe sahip olduklarını Batı'ya kanıtlama yoluna gitmişlerdir.

Milli Mücadele Dönemi'nden itibaren arkeoloji, antropoloji, eskiçağ tarihi ulus kimliğinin oluşturulması için bir araç olarak kullanılmıştır. Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunda ve ideolojisinin belirlenmesinde, uluslaşma

sürecindeki diğer ülkelerde olduğu gibi arkeolojiye bir araç olarak önem verilmiştir. Bu durum uluslaşma sürecinin doğal bir gereği olmasının yanında Mustafa Kemal'in vizyonu ve evrensel değerlere bağlılığından kaynaklanmaktadır. Cumhuriyet'in ilk yıllarında Mustafa Kemal'in arkeoloji çalışmalarını yakından takip ettiği ve bu alana karşı özel bir ilgisinin olduğu bilinmektedir (Özdoğan, 2002). Arkeolojik kazıları sık sık ziyaret ettiği, kazıları sürdüren Türk ve yabancı bilim insanlarıyla dostluk düzeyinde yakın ilişki kurması ve bu alanda çıkan yayınları getirterek incelemiş olması bu ilginin boyutunu göstermektedir (Özdoğan, 2011, s. 133).

Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasıyla birlikte arkeolojinin kurumsallaşması ve uluslaşma süreci birbirine paralel olarak ilerlemiştir. Ulus-devletin oluşabilmesi için ortaya atılan *Türk Tarih Tezi*'nin amacı Türklerin Anadolu toprakları üzerindeki varlığının tarihsel kökenini kanıtlamak ve bu coğrafyada yer alan kadim uygarlıklara ait kalıntılar üzerinden Batı Uygarlığı'nın mevcut bir parçası olduklarını göstermektir (İnan, 1939, ss. 243-246; Aydın, 2010, ss. 138-139; Özdemir, 2003, ss. 12-15). *Türk Tarih Tezi*'nde Orta Asya kökenli olan Türklerin aslında ari ırktan geldikleri ve iklim koşulları nedeniyle Orta Asya'dan ayrılarak dünyanın çeşitli yerlerinde kadim medeniyetler kurdukları iddia edilmektedir. Bu bağlamda Anadolu topraklarında yaşayan Türkler de buradaki uygarlıkların kurucuları olarak gösterilmektedir. Cumhuriyet'in kurulması ile birlikte bu tezi desteklemek amacıyla arkeolojik kazılar yaptırılarak ortaya çıkan eserler *Türk Tarih Tezi*'nin kanıtları olarak sunulmaya çalışılmıştır. Örneğin Ankara'nın başkent seçilmesinin nedenlerinden biri olarak Hitit Uygarlığı'nın da aynı bölgede gelişmesi gösterilmiştir (Özdemir, 2003, s. 17).

Osmanlı Dönemi'nde kazı ve müzecilikle uğraşan uzmanların Osman Hamdi Bey gibi seçkin sınıftan oldukları görülmektedir. Türkiye Cumhuriyeti kurulduktan sonra da arkeoloji seçkin bir uğraş olarak icra edilmiştir (Özdoğan, 2002, ss. 111-112). Ama bu yeni seçkinler genç Cumhuriyet'in ideallerini benimsemiş ve onun sunduğu olanaklarla yetişmiş, yeni kuşak aydınlardır. Öte yandan Türkiye Arkeolojisi'nin ilk bilim insanlarının biyografilerinden de anlaşıldığı üzere yurtdışına gönderilen öğrencilerin belli bir eğitim ve kültür alt yapısına sahip oldukları anlaşılmaktadır.

Cumhuriyet Dönemi'nin ilk yıllarında arkeoloji, sanat tarihi, antropoloji, eskiçağ tarihi gibi alanlarda yetişmiş nitelikli bilim insanlarına ihtiyaç duyulmuştur. Bu nedenle Nazi Almanyası'nın baskısından kaçan profesörlerden üniversitelerin yukarıda belirtilen alanlarında da kürsüler kurarak öğrenci yetiştirmeleri beklenmiştir. Ayrıca aynı dönemde belirtilen alanlarda yetiştirilmek üzere devlet bursuyla yurtdışına öğrenciler gönderilmiştir. Nitekim 1940'lı yıllarda doktora eğitimlerini tamamlayarak yurda dönen ve yukarıda biyografileri kısaca sunulmaya çalışılan bilim insanları, arkeoloji, sanat tarihi ve eskiçağ tarihi kürsülerinin başında ders veren yabancı bilim insanlarından bayrağı devralan birinci ve ikinci kuşak Türk arkeologları ve eskiçağ tarihçileridir.

Sonuç olarak, devlet bursuyla Avrupa'nın çeşitli ülkelerinde eğitim alarak yurda dönmüş olan Türk öğrencilere bugün dönüp baktığımızda çoğunun dünya çapında kabul görmüş bilim insanları olduklarını görmekteyiz. Türkiye'nin gerek bilimsel gerekse kültürel olarak gelişmesinde Avrupa'da eğitim alan bu öğrencilerin katkısı yadsınamaz. Ağırlıklı olarak Almanya'da arkeoloji, eskiçağ tarihi, filoloji, Hititoloji gibi alanlarda eğitim alan bu öğrenciler döndüklerinde üniversitelerde mesleklerinde yetkin, üst düzey eğitimciler olarak çok sayıda öğrenci yetiştirmişlerdir. Arkeoloji, Hititoloji, Eskiçağ Tarihi gibi kürsülerin kurulması ve gelişmesinde öncü olmuşlardır. Yaptıkları bilimsel çalışmaların günümüzde halen atıf almaya devam etmesi bu makaleye konu olan bilim insanlarının yetkinliklerinin kanıtıdır. Mustafa Kemal tarafından genç Cumhuriyet'i ileri götürecektir olan ışığın ancak bilim yoluyla olacağına öngörülmesi ve bu kapsamda başarılı öğrencilerin zamanın zorlu koşullarına rağmen devlet bursuyla yurtdışına gönderilmesi sayesinde bugün Türk Arkeolojisi bilimsel açıdan dünyada hatırı sayılır bir yere sahiptir.

Hakem Değerlendirmesi: Dış Bağımsız

Yazar Katkısı: Hülya Kökmen-Seyirci: %100

Destek ve Teşekkür Beyanı: Çalışma için destek alınmamıştır.

Etik Onay: Bu çalışma etik onay gerektiren herhangi bir insan veya hayvan araştırması içermemektedir.

Çıkar Çatışması Beyanı: Çalışma ile ilgili herhangi bir kurum veya kişi ile çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Peer Review: Independent double-blind

Author Contributions: Hülya Kökmen Seyirci: 100%

Funding and Acknowledgement: No support was received for the study.

Ethics Approval: This study does not contain any human or animal research that requires ethical approval.

Conflict of Interest: There is no conflict of interest with any institution or person related to the study.

Kaynakça

Akın, N. (1993). Osman Hamdi Bey, Asar-ı Atika Nizamnamesi ve dönemin koruma anlayışı üzerine. Zeynep Rona (Ed.), *Osman Hamdi Bey ve dönemi (Sempozyum, 17-18 Aralık 1992)* içinde (s. 233-239). Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

Akurgal, E. (1992). Préface. Otten, H. ve Alp, S. (Ed.), *Hittite and other Anatolian and Near Eastern studies in honour of Sedat Alp: Sedat Alp'a armağan; Festschrift für Sedat Alp* içinde (s. XI). Anadolu Medeniyetlerini Araştırma ve Tanıtma Vakfı Yayınları.

- Akurgal, E. (1999) *Bir arkeoloğun anıları, Türkiye Cumhuriyeti kültür tarihinden birkaç yaprak*. Türkiye Bilimler Akademisi Yayınları.
- Alp, S. (1997). Assur ticaret kolonileri çağında Kaneş Neşa'da Hititler'in varlığı ve yoğunluğu (Bilimsel bir oluşumun öyküsü). *Archivum Anatolicum/Anadolu Arşivleri*, 3, 2-17. https://doi.org/10.1501/Archv_0000000046.
- Bahrani, Z., Çelik, Z. & Eldem, E. (2022). Arkeoloji ve imparatorluk. Z. Bahrani, Z. Çelik, E. Eldem (Ed.), *Osmanlı İmparatorluğunda arkeolojinin öyküsü* içinde (s. 21-46). Ofset Yapımevi Yayınları.
- Bahrani, Z. (2022). Mezopotamya'nın keşfinin anlatılmamış hikayesi. Z. Bahrani, Z. Çelik, E. Eldem (Ed.), *Osmanlı İmparatorluğunda arkeolojinin öyküsü* içinde (s. 113-137). Ofset Yapımevi Yayınları.
- Başgelen, N. (1998). Arkeoloji dünyasının dedektifi Jale İnan, küçük dev kadın. *Albüm Dergisi*, I, 106-113.
- Başgelen, N. (1999). Dünden bugüne müzeciliğimiz. E. Yücel (Ed.), *Türkiye'de Müzecilik* içinde (s. 7-14). Arkeoloji ve Sanat Yayınları.
- Başgelen, N. (2011). *Atatürk'ün yurt dışına öğrenci gönderme projesi ve eskiçağ bilimleri alanında ilk yetişenler*. Arkeoloji ve Sanat Yayınları.
- Başgelen, N. (2012). *Antalya'ya adanmış bir yaşam Jale İnan yaptığı kazılar, bulduğu eserler (1914-2001)*. Arkeoloji ve Sanat Yayınları.
- Bayram, F. (2008). Uluslararası kazı araştırma ve arkeometri sempozyumunun 30. yılı anısına Türkiye arkeolojisi: Önsöz. F. Bayram (Ed.), *Uluslararası Kazı Araştırma ve Arkeometri Sempozyumu'nun 30. Yılı Anısına Türkiye Arkeolojisi* içinde (s. 8-9). Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü.
- Baydur, S.Y. (1948). *Antik felsefe: Metinler ve açıklamalar*. İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- Baydur, S.Y. (1952). *Dil ve kültür. Türkçenin ve başka dillerin gelişmeleri Türkçenin durumu ve soruları üzerine yazılar*. Tük Dil Kurumu Yayınları.
- Belli, O. (2000). *Türkiye arkeolojisi ve İstanbul Üniversitesi (1932 - 1999)*. İstanbul Üniversitesi Rektörlüğü Yayınları.
- Bezci, G. (2021). Kültür Hazinesimiz: Hâmit Zübeyr Koşay. *Genel Türk Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 3, 501-510. <https://doi.org/10.53718/gttad.857051>.
- Burckhardt, J. (2010). *İtalya'da Rönesans kültürü I*. Okuyan Us Yayın.
- Bulduk, B. (2018). Müze kavramı ve modern müze örnekleri. *Journal of Institute of Economic Development and Social Researches*, 4 (9), 162-169.

- Celkan, G. (1989). 19. yüzyılda Osmanlı topraklarında dolaşan kadın seyyahlar ve eserlerinde Türklerle ilgili intibalar. *Erdem*, 5 (15), 825-846.
- Cezar, M. (1971). *Sanatta Batı'ya açılış ve Osman Hamdi*. Türkiye İş Bankası, Kültür Yayınları.
- Çal, H. 1997. Osmanlı Devleti'nde Âsâr-ı Atıka Nizamnâmeleri. *Vakıflar Dergisi*, 26, 391-400.
- Çal, H. (2009). Osmanlı'dan günümüze Türkiye'de müzeler. *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, 14, 315-334.
- Çetin, Y. (2007). Mustafa Kemal Atatürk döneminde (1920-1938) müze ve eski eserler konusunda yapılan çalışmalar. *Sanat Dergisi*, 12, 117-121.
- Çelik, Z. (2022). İmparatorluğun mirası: Geç Osmanlı Devrinde eski eserlerin algılanması. Z. Bahrani, Z. Çelik, E. Eldem (Ed.), *Osmanlı İmparatorluğunda arkeolojinin öyküsü* içinde (s. 379-409). Ofset Yapımevi Yayınları.
- Çevik, Ö. (2013). Türkiye arkeolojisinde öncü kadınlar. O. Tekin, M.H. Sayar, & E. Konyar (Ed.), *Tarhan armağanı. M. Taner Tarhan'a sunulan yazılar* içinde (s. 131-142). Ege Yayınları.
- Çığ, M.İ. (2006). Mustafa Kemal Atatürk ve Türkiye'de arkeoloji. *Belgelerle Türk Tarihi Dergisi, Dün-Bugün-Yarın (Özel Sayı)*, 108-119, 621-627.
- Davenne, C. & Fleurent, C. (2012). *Cabinets of wonder*. Houston Yayınevi.
- Dirican, M. (1998) Türkiye arkeolojisinde bir hanımefendi Jale İnan. *Bilim ve Teknik*, 369, 84-90.
- Doksanaltı, E. (2015). Bir kültür yağması: Knidos Aslanı: C.T. Newton ve Mehmet Ali Ağa. *Aktüel Arkeoloji*, 47, 92-97.
- Dündar, C. & Sevinç, F. (2004). *İlk Türk Hititoloğun yaşam öyküsü Sedat Alp*. Türkiye Bilimler Akademisi Yayınları.
- Eczacıbaşı, N. (2001). *İzlenimler, umutlar*. Dr. Nejat F. Eczacıbaşı Vakfı.
- Eldem, E. (2010). *Osman Hamdi Bey sözlüğü*. T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınevi.
- Eldem, E. (2022). Huzurlu bir ilgisizlikten sıkıntılı bir kaygıya: Osmanlıların gözünde eski eserler, 1799-1869. Z. Bahrani, Z. Çelik, & E. Eldem (Ed.), *Osmanlı İmparatorluğunda arkeolojinin öyküsü* içinde (s. 243-281). Ofset Yapımevi Yayınları.
- Erder, C. (1971). *Tarihi çevre kaygısı*. ODTÜ Yayınları.
- Ergin, M. (2010). Erken Cumhuriyet Dönemi Türkiye'sinde Yunan, Roma ve Bizans Dönemlerinin algılanması ve arkeoloji. Redford, S., Ergin, M. (Der.), *Cumhuriyet Döneminde geçmişe bakış açıları: Klasik ve Bizans Dönemleri* içinde (s. 23-47). Koç Üniversitesi Yayınları.
- Erten, A.E. (2023). Osmanlı İmparatorluğu'nun ve Türkiye Cumhuriyeti'nin arkeolojiye bakış açıları. *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi*,

Edebiyat Fakültesi Dergisi, Cumhuriyetin 100. Yılı Özel Sayısı, 21-33.
<https://doi.org/10.56387/ahbvedebiyat.1189135>.

- Gerçek, F. (1999). *Türk müzeciliği*. Kültür Bakanlığı Basımevi.
- Grafton, A. (2004). *Yeni dünyalar eski metinler: Geleneğin gücü ve keşiflerin yarattığı şaşkınlık*. Kitap Yayınevi.
- Greenwalt, C.H. (2005). Ekrem Akurgal, 1911-2002. *American Journal of Archaeology*, 109(3), 561-563.
- Hanilçe, M. (2021). II. kısım: Geçmişten günümüze seyyahlar ve seyahatnamelerin tasnifine dair bir deneme-2. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 32(2), 273-293.
<https://doi.org/10.17123/atad.1024339>.
- Hitzel, F. (2015). Osmanlı arkeolojisinin başlangıcı: Osman Hamdi Bey. *Aktüel Arkeoloji*, 47, 36-45.
- Işık, F. (2003). "Akurgal" adlı bir köklü çınarın gölgesinde. *Anadolu/Anatolia*, 25, 71-74.
https://doi.org/10.1501/andl_0000000294.
- İnan, A. (1957). Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesinin kuruluş hazırlıkları üzerine. *Tarih Araştırmaları Dergisi*, 1-16.
https://doi.org/10.1501/Tarar_0000000338.
- Jockey, P. (2022). Milo Venüsü: Modern bir mitin doğuşu. Z. Bahrani, Z. Çelik & E. Eldem (Ed.), *Osmanlı İmparatorluğunda arkeolojinin öyküsü* içinde (s. 205-221). Ofset Yapımevi Yayınları.
- Kahya, T. (2014). Antalya'da bir arkeoloji çınarının gölgesinde. Prof. Dr. Jale İnan. *Aktüel Arkeoloji*, 38, 26-28.
- Karaduman, H. (2004). Belgelerle ilk Türk Asar-ı Atika Nizamnamesi. *Belgeler*, XXV, 73-104.
- Kağnıcı, G. (2016). Türkiye'de eskiçağ tarihçiliği ve Sedat Alp. A. Şimşek (Ed.), *Türk tarihçileri* içinde (s. 85-102). Pegem Akademi Yayınları.
- Kılınç, A. (2020). XV-XIX. yüzyıllar arası Batılı seyyahların gözünden değişen Türk imgesi, Osmanlı İmparatorluğu, İstanbul ve Ayasofya. *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi*, 7(3), 1842-1866.
- Koşar, H.Z. (1979). Ankara arkeoloji müzesinin ilk kuruluş safhası ile ilgili anılar. *Belleten*, 43, 309-312.
- Kökdemir, G. (2015). Magnesia ad Maeandrum: Mulâjlarının alımıp daha sonra iade edilmesi şartıyla götürebilirsiniz. *Aktüel Arkeoloji*, 47, 98-109.
- Kutlu-Dilbaz, B. (2016). Osmanlı Devleti'nde ören yerlerini incelemeye gelen seyyahlar. *Güneydoğu Avrupa Araştırmaları Dergisi*, 30, 89-110.
- Madran, E. (1997). Cumhuriyet'in ilk otuz yılında (1920-1950) koruma alanının örgütlenmesi. *ODTÜ MFD*, 16 (1-2), 59-67.
- Muss, U. (2015). Efes'ten Viyana'ya. *Aktüel Arkeoloji*, 47, 56-61.

- Oralalp, F. (1996). Hititlerin üç bin yıllık suskunluğunu bozan Türk bilgini: Sedat Alp. *Bilim ve Teknik*, 340, 68-77.
- Önge, M. (2018). Kültür mirasını tanımlamak için Türkiye’de kullanılan ilk özgün terim: Âsâr-ı Atîka. *Avrasya Terim Dergisi*, 6(1), 8-14.
- Öz, T. (1949). Ahmet Fethi Paşa ve müzeler. *Türk Arkeoloji Dergisi*, 5, 1-15.
- Özdoğan, M. (2011). *Arkeolojik Kazılar Bilimsel Çalışma mı? Toprak Harfiyatı mı?* Arkeoloji ve Sanat Yayınları.
- Özdoğan, M. (2002). Ideology and Archaeology in Turkey. L. Meskell (Ed.), *Archaeology under fire. Nationalism, politics and heritage in the Eastern Mediterranean and Middle East* içinde (s. 111-124). Routledge.
- Özgünel, C. (1986). Cumhuriyet Dönemi Türk arkeolojisi. *Bellekten*, 50(198), 895-914.
- Reisman, A. (2011). *Nazizmden kaçanlar ve Atatürk’ün vizyonu*. Türkiye İş Bankası, Kültür Yayınları.
- Rıza, E. (2020, 2 Şubat). *Suat Yakup Baydur - belgesel - Bir erken süvari*. 12 Temmuz 2023 tarihinde https://www.youtube.com/watch?v=f1Ea_liAoo&ab_channel=SuatYakupBaydur / adresinden edinilmiştir.
- Seyirci, M. (1981). *Atatürk ve çağdaş müzeciliğimiz*. Türkeli Matbaası.
- Süel, A. (2007). Ord. Prof. Dr. Dr. h. C. Sedat Alp (1 Ocak 1913 - 9 Ekim 2006). *Türkiye Bilimler Akademisi Arkeoloji Dergisi*, 10, 15-26.
- Shaw, W.M.K. (2004) *Osmanlı müzeciliği: Müzeler, arkeoloji ve tarihin görselleştirilmesi*. İletişim Yayınları.
- Shaw, W.M.K. (2022). Anıt mezardan müzeye: Eski eserlerin Osmanlı modernitesi için dirilişi. Z. Bahrani, Z. Çelik & E. Eldem (Ed.), *Osmanlı İmparatorluğunda arkeolojinin öyküsü* içinde (s. 359-377). Ofset Yapımevi Yayınları.
- Sunay, S. (2020). Bir hanedan damadının yaşam tarzı ve standardı: Ahmed Fethi Paşa’nın terekesi. *Bellekten*, 84 (300), 745-788. <https://doi.org/10.37879/bellekten.2020.745>.
- Şahinoğlu, M.H. (2002). Koşay, Hamit Zübeyr (1897-1984). *TDV İslâm Ansiklopedisi*, 26, 225-226.
- Şarman, K. (2021). *Türk Promethe’ler. Cumhuriyet’in öğrencileri Avrupa’da*. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Tarhan, M. (1996). Sevgili hocamız Prof. Dr. Afif Erzen. *Anadolu Araştırmaları*, 14, 1-19.
- Tekin, H. (2017). *Tarihöncesinde Mezopotamya yeni yaklaşımlar, yeni yorumlar ve yeni kronoloji*. Bilgin Kültür Sanat Yayınları.
- Trigger, B.G. (1989). *A History of Archeological Thought*. Cambridge University Press.

- Tok, G. (1997). Anadolu arkeolojisinden aldığı ışık dünya uygarlığını aydınlattı Ekrem Akurgal. *Bilim ve Teknik*, 80-88.
- Tunçay, M. (2021). Türkiye'nin bütün entelektüel kaymağı. E. Yalçın (Ed.), *Türk Prometheler. Cumhuriyet'in öğrencileri Avrupa'da içinde* (s. xxv-xxviii). Türkiye İş Bankası, Kültür Yayınları.
- Ulu, C. (2014). 1416 Sayılı "Ecnebi Memleketlere Gönderilecek Talebe Hakkında Kanun" ve Cumhuriyetin ilk yıllarındaki uygulamaları. *Tarih Okulu Dergisi*, XVII, 495-525. <https://doi.org/10.14225/Joh424>.
- Ülgen, P. & Çaylı, M. (2020). Eski bir şövalyenin gözünden XIV. yüzyılda Ege adaları: Bizans İmparatorluğu, Haçlılar ve Türkler. *Cappadocia Journal of History and Social Sciences*, 14, 93-102. <http://dx.doi.org/10.29228/cahij.43625>.
- von Schlosser, J. (2021). *Art and Curiosity Cabinets of the Late Renaissance*. Getty Research Institute.
- Wooley, C.L. (1950). *Ur of the Chaldees*. Penguin Books.
- Yağuzluk, B. (2018). *Suat Yakup Baydur*. 12 Temmuz 2023 tarihinde https://translex.ege.edu.tr/tr-7122/suat_yakup_baydur.html/ adresinden edinilmiştir.
- Yıldırım, R. (1996). Atatürk'ten günümüze eskiçağ tarihi ve arkeoloji çalışmaları. *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 2, 33-47.
- Yücel, E. (1999). *Türkiye'de müzecilik*. Arkeoloji ve Sanat Yayınları.
- Yücel, E. (2009). *Anlarıyla Tahsin Öz*. Arkeoloji ve Sanat Yayınları.

Extended Abstract

Archaeology is defined as a science that analyses all kinds of material culture products, investigates and documents the social, communal and cultural structures of the people who lived in the past, and tries to interpret their changes and transformations. The question of when the interest in ancient civilizations and their cultural heritage items began has not yet been completely answered. However, the archaeological remains of people who lived in the past have always fascinated and intrigued mankind.

In Europe, the interest in ancient civilizations and the tangible cultural heritage objects that have survived from them started in the 15th and 16th centuries. This growing interest in archaeological works after the Renaissance developed into a desire on the part of antiquities enthusiasts to explore different geographical areas, to see the works there and to acquire them over time. Especially European voyagers primarily turned their eyes to the geographies that hosted the Greek and Roman Periods (Hanılçe, 2021, pp. 273-293; Bahrani et al., 2022, p. 24; Erten, 2023, pp. 22-26). With the Age of Enlightenment, European elites, who sought the origins of Western civilisation in Ancient Greece and Rome, became interested in the Near East (Bahrani et al., 2022, pp.26-30). Chronologically considered, Anatolia, which

had been host to many civilizations since the Palaeolithic Period, also received its share of this interest (Celkan, 1989; Kılınç, 2020; Ülgen and Çaylı, 2020). In the early 19th century, many works of antiquities from the Ottoman Empire were already being smuggled abroad by ambassadors, consuls and merchants. This increasing interest in the territories of the Ottoman Empire did not go unnoticed the oversight of the Ottoman administrators, and in the 19th century, they took a number of precautions to prevent damage to the works of art found in the regions under their sovereignty, to prevent them from being smuggled abroad, and to prevent illegal excavations. The reforms in the direction of modernisation and Westernisation, which started with the proclamation of Edict of Gülhane – Tanzimat Fermanı (1839), also prepared the environment for the formation of cultural heritage awareness. Osman Hamdi Bey's assignment as director of the Museum-i Hümayun in 1881 was an important milestone in Ottoman museology and archaeology (Cezar, 1971). In the second half of the 19th century, the developments in the field of archaeology and museology in the Ottoman geography appear as a result of the efforts to modernise, to keep up with the West and to increase the variety of works in the imperial museum.

The steps taken in the name of Westernisation and modernisation in the Ottoman Period were continued in the National Struggle and Early Republican Period with the studies on culture, archaeology and museology guided by Mustafa Kemal, and significant progress was made in the field of education and culture in Türkiye.

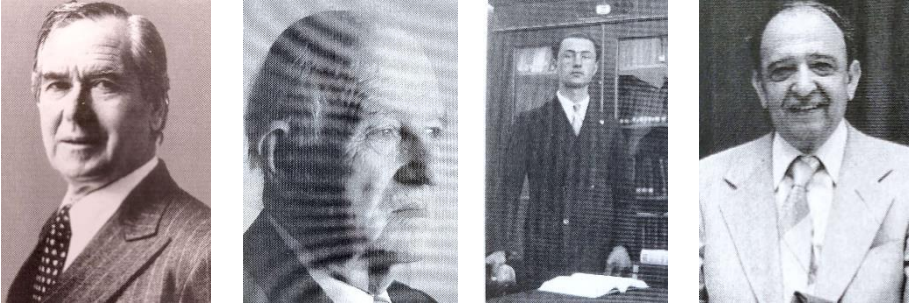
In the post-war period, the institutionalisation of the disciplines of history and archaeology and the need to concentrate on these fields emerged in order to establish national consciousness (Özgünel, 1986, pp. 896-897). Mustafa Kemal Atatürk ensured the establishment of new institutions and the enactment of laws for the development of the Anatolia in every field. Among these, one of the most important steps was the educational reform in line with the opinions of Western experts and the institutions and staff supporting the studies on Turkish language, history and culture (Çığ, 2006, p. 621; Şarman, 2021, pp. 13-21). The qualified education of the Turkish youth and the formation of national cultural awareness in the youth were among the priorities of the Republican authorities. In 1924, the Law of Unification of Education (Tevhid-i Tedrisat Kanunu), sending students abroad was brought to the fore for the first time. On 29 October 1924, the Ministry of Education started to send students to Europe with an exam (Başgelen, 2011, p. 13; Şarman, 2021, p. 23). From 1928 onwards, Mustafa Kemal wished to establish an institutional basis for the study of history, ancient history, archaeology and language (Başgelen, 2011, p. 24; Özdoğan, 2011, p. 141). The Turkish Historical Society was the embodiment of Mustafa Kemal's curiosity and interest in archaeology and history. Atatürk attached great importance to the Turkish Historical Society. With the same feeling, he also attached importance to the training of students in fields such as history, archaeology, Hittiteology,

ancient history, art history among the students to be sent abroad, and he was particularly interested in this issue. On 21 February 1931, in a cable from Konya to İsmet İnönü, he personally requested that students be sent abroad to be trained in these fields (Başgelen, 2011, pp.25-26; Bayram, 2008, p.9). Among the students sent to Germany with state scholarships to study archaeology and history during this period, Ekrem Akurgal (1933-1940), Sedat Alp (1932-1940), Afif Erzen (1934-1940), Suat Yakup Baydur (1932-1942), Jale Inan (1935-1943) became experts in archaeology, Hittitology, ancient history and classical philology.

As a result, examining the Turkish students who returned to Türkiye after studying in various European countries on state scholarships, it becomes evident that a majority of them have achieved global recognition as scientists. They played a pioneering role in the establishment and advancement of academic departments such as Archaeology, Hittitology, and Ancient History. The enduring relevance and citation of their scientific work today stand as a testament to the expertise and proficiency of the scholars featured in this study.

Ekler

Görsel 1. (Soldan Sağa) E. Akurgal, S. Alp, S. Y. Baydur, A. Erzen

Kaynak: Başgelen, 2011, s. 57-58

Görsel 2. J. İnan

Kaynak: Aktüel Arkeoloji, 2020, s. 28.